

SEMPOZYUM KİTABI

DÜZENLEME KURULU

Yrd. Doç. Dr. Nevin Eracar

Uzm. Psk. Oğuz Burak İsmanur

Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı

SEKRETERYA

Psk. Püren Şenyuva

Psk. Latife Özgülyüz

Psk. Elif Naz Uzer

SEMPOZYUM KİTABI HAZIRLIK

Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı

Uzm. Psk. Oğuz Burak İsmanur

Sempozyum hazırlıkları sırasında emeği geçen dernek

gönüllülerimize teşekkürler.

Kuruluşumuzun 21. yılında biriktirdiğimiz tüm bilgi ve deneyimi paylaşmayı sorumluluğumuz sayıyoruz.

Alanda mücadele yürüten bütün sivil toplum kuruluşları, kişi ve kurumları buluşturmayı, deneyimlerimizi zenginleştirmeyi umut ediyoruz.

Yolumuz uzun, uğraşımız bitmeyecek!

Nisan: Farkındalık, romantik bir alışkanlığa mı dönüşüyor?

Otizm ile ilgili farkındalık oluşturmak ve otizmlili bireylerin sorunlarına çözüm bulmak amacıyla, 2 Nisan, Birleşmiş Milletler tarafından “Dünya Otizm Farkındalık Günü” olarak ilan edildi. Nisan ayı da tüm dünyada “farkındalık ayı” olarak geçiyor. 2008 yılından bu yana tüm dünyada o gün ve ay boyu otizme dair birçok etkinlikler düzenleniyor, yayınlar çıkarılıyor, eylemler düzenleniyor. Ve otizm hakkında bilinenler, düşünülenler hayli ses getiren bir şekilde kamuoyunda kendine yer bulabiliyor. Geçtiğimiz dokuz yıla baktığımızda görüyoruz ki, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi, farkındalık etkinlikleri ülkemizde de otizmin tanınırlığına büyük bir katkı sağladı.

Otizm zor bir konu... Tıbbi bir hastalık, gelişimsel bir bozukluk... Pedagoji, psikoloji, tıp bilimleri, gibi alanları üzerinde çalışmaya zorlarken çok bilinmeyenli bir denklem olarak evrim, sosyoloji, antropoloji gibi alanların da araştırma konusu olabiliyor. Olmalıdır da! Otizm tüm dünyada henüz yeterince iyi bildiğimiz bir olgu değil. Bugün bunu aşmanın yolu klinik çalışmaların ilerleyebilmesinin yanı sıra toplumsal “farkındalık” ve “bilinç” geliştirmekten de geçiyor. Bu bağlamda Dünya Otizm Farkındalık Günü ve ayını çok önemsiyoruz.

Ancak;

Durup düşünmeliyiz! Otizmle doğrudan bir bağı olmayanlar! Özellikle size soruyoruz! Geçen yıla göre farkındalığınız ne kadar arttı? Bu “farkındalık” ve “bilinç” aynı yılın Mayıs ayına, yaz aylarına ve sonraki yıla da taşındı mı?

Otizm deyince hangi zorluklar aklınıza geliyor? “Otizmlili çocuklar” ın genç ve hatta yetişkin yaşta bireyler de olduklarını duyuyor musunuz? Ülkemizde otizmle yaşayan ailelerin yaşam şartları hakkında bilginiz var mı? Eğitim alabiliyor, sağlık hizmetlerine erişebiliyorlar mı?

Sizler? Farkındalık sahibi bireyler, burada bir sorumluluğunuz var mı?

Cevaplarınızda eksikler görüyorsanız eğer bu Nisan ayını farklı bir biçimde değerlendirmek gerekir diye düşünüyoruz.

En önemlisi otizmle yaşayan anne-babalar ve kardeşlerinin bizden sonra ne olacak kaygısını anlayabiliyor muyuz? Bunun için yapacaklarımız var. Olmalı! “Farkındalık” bu sorumluluğu önce birey, sonra hep birlikte toplum olarak üzerimizde hissetmek olmalıdır!

Otizm medyada sesini daha fazla duyurur hale geldi. Bu, doğru ve olumlu bir gelişmedir. Ama otizmle yaşayan binlerce insana yetmiyor.

Başta eğitimciler, sağlık profesyonelleri, gönüllüler ve tüm duyarlı yurttaşlar! Bu yıl sizleri farkındalığı salt duygusal bir içerikte görmekle kalmayıp akıl, iradeyle ve sahici temaslarla deneyimlemeye davet ediyoruz.

Otistikler Derneği Yönetim Kurulu

02.04.2017

Otizm Farkındalık Ayı Etkinlikleri Yaşamda Kalma ve Üretime Katılım

OTİZM DERNEKLERİ ÇALIŞTAYI

OTİZM VE

SİVİL TOPLUM HAREKETİ

24 NİSAN 2016
Beykent Üniversitesi, Taksim Yerleşkesi
18.00-19.30

2014'ün Aralık ayında düzenlediğimiz “Sivil Toplum Duyarlılığı” başlıklı sempozyumumuz kapsamında; otizm konusunda çalışan sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla gerçekleşen çalıştayın katılım gösteren dernekler açısından faydalı olduğunu düşünüyoruz. Bu yılki sempozyumumuzun da bir parçası olarak otizm alanında çalışan kurumları yeniden bir araya getirebilmeyi gerekli görüyoruz.

Otizm alanında çalışan siz değerli sivil toplum katılımıyla otizm kavramını tüm katmanları ve çağrışımlarıyla birlikte düşünmeye ve çalışmaya davet ediyoruz.

Başlığı ‘**Otizm ve Sivil Toplum Hareketi**’ olan çalıştay kapsamında şu soruya cevap arayacağız:

‘STK lar arasında nasıl bir işbirliği, ne tür bir güçbirliği oluşturabiliriz’

Güncel çalışmalarımız bağlamında ve karşılaştığımız engelleri de aşabilme yönünde arayışa girmeyi ve tartışmayı planlıyoruz.

Sizleri de birlikte düşünmek için 24 Nisan Pazar günü çalıştaya bekliyoruz.

Saygılarımızla,
Oistikler Derneği

BASIN DUYURUSU

Otizm Farkındalık Ayı Etkinlikleri- Sempozyum VI

Otizm: Yaşamda Kalma ve Üretime Katılım

24 NİSAN 2016 Pazar

Beykent Üniversitesi Taksim Yerleşkesi

Kuruluşumuzun 21. yılında biriktirdiğimiz tüm bilgi ve deneyimi paylaşmayı sorumluluğumuz sayıyoruz. Alanda mücadele yürüten bütün sivil toplum kuruluşlarını, kişi ve kurumları buluşturmayı, deneyimlerimizi zenginleştirmeyi umut ediyoruz.

Bu yılki temamız '*Yaşamda Kalma ve Üretime Katılım*'. Sempozyumun ilk bölümünde farklı gelişenlerin yaşamda kalma yolunda nasıl destekler aldıklarının ve alternatif tedavi yöntemlerinin neler olabileceğinin tartışılacak. Ardından farklı gelişen bireylerin üretime nasıl katılabildiklerini görsel içerikle zenginleştirilen sunumlarla ele alacağız.

Ayrıca Otizm Dernekleri Çalıştayı'nın ikincisini gerçekleştiriyoruz. Otizm alanında çalışan dernekleri, otizm kavramını tüm katmanları ve çağrışımlarıyla birlikte düşünmeye ve çalışmaya davet ediyoruz. Çalıştayı sivil toplum çalışmalarında ilerletici bir etki yapacağına inanıyoruz.

Yolumuz uzun, uğraşımız bitmeyecek!

Sizleri de 24 Nisan'da Beykent Üniversitesi Taksim Yerleşkesi'ne davet ediyoruz.

Otistikler Derneği

Sıraselviler Cad. Kriton Palas Apt. No: 43 D:2 Beyoğlu/ İstanbul

+90 212 252 75 05

info@otistiklerdernegi.org.tr

www.otistiklerdernegi.org.tr

facebook.com/OtistiklerDernegi

twitter.com / OtistikDernegi

instagram: @otistiklerdernegi

Otizm Farkındalık Ayı Etkinlikleri- Sempozyum VI

Otizm: Yaşamda Kalma ve Üretime Katılım

24 NİSAN 2016 PAZAR

PROGRAM

09.30-10.00 Kayıt

10.00-10.20 Açılış Konuşması

*Psk. Dan. Burak İsmannur
Otistikler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı*

10.20-10.30 Piyano Dinletisi

*Ulaş Cumhur Akça
(Müzisyen Cem Ergin eşliğinde)*

10.30-11.45 Panel | Rehabilitasyon ve Sanatla Terapi Farkına Dair

*Yrd. Doç. Dr. Kln. Psk. Nevin Eracar
Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Eğitmeni Nail Yurdusev*

Oturum Başkanı: Psk. Çimen Güldöker

11.45-12.00 ARA

12.00-13.15 Konferans | Otizmde Atla Terapi

*Simone Roolf
Heilpferde Enstitüsü, Almanya*

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Nevin Eracar

13.15-14.30 ÖĞLE ARASI

14.30-16.15 Panel | Otizmde Alternatif Tedavi ve Eğitim Yaklaşımları

Otizmde Fiziksel Gelişim- *Uzm. Psk. Alican Kocabalkan*

Farklı Gelişim için Birlikte Gelişim - *Uzm. Psk. Orkun Yontar*

Eğitimde Konuşulmayanlar - *Öz. Eğt. Uzm. Uğur Gökmen*

Oturum Başkanı: Psk. Dan. Burak İsmannur

16.15-16.30 ARA

16.30-17.45 Panel | Otizmde Üretime Katılım: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı

Psk. Püren Şenyuva, Psk. Latife Özgülyüz, Psk. Çağın Türkeli, Psk. Elif Uzer

Oturum Başkanı: Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı

18.00-19.30 Atölye Çalışmaları

Atölye Çalışması I | Beden Farkındalığı: Ruhsal ve Bedensel Gelişimin Bütüncül Olarak Ele Alınması

Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı- Uzm. Psk. Alican Kocabalkan

Atölye Çalışması II | Farklı Gelişenlerle Seramik Çalışması: Terapide Sanat ve Doğal Malzemenin Buluşması

*Uzm. Psk. Orkun Yontar- Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar
Eğitmeni Nail Yurdusev*

18.00- 19.30 Otizm Dernekleri Çalıştayı

İÇERİK

1. Açılış Konuşması

2. Rehabilitasyon ve Sanatla Terapi Farkına Dair.

2.1. Otizm için Gelişimsel Destek, Eğitim, Psikoterapi ve Rehabilitasyon Farkına Dair

2.2. Şekillendirilebilir doğal malzeme kullanarak, farklı gelişen bireylerle birlikte üretmek

3. Otizmde Atla Terapi

4. Otizmde Alternatif Tedavi ve Eğitim Yaklaşımları

4.1. Otizmde Fiziksel Gelişim

4.2. Farklı Gelişim için Birlikte Gelişim

4.3. Eğitimde Konuşulmayanlar

5. Otizmde Üretime Katılım: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı

5.1. Farklı Gelişenlerin Mesleki Hakları

5.2. MEİP'te Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Yolları

5.3. Üretime Doğrudan Katılım: Kendi İş Sahasını Oluşturan Farklı Gelişen

6. Atölye Çalışmalarının Özetleri

6.1. Atölye Çalışması I | Beden Farkındalığı: Ruhsal ve Bedensel Gelişimin Bütüncül Olarak Ele Alınması

6.2. Atölye Çalışması II | Farklı Gelişenlerle Seramik Çalışması: Terapide Sanat ve Doğal Malzemenin Buluşması

Açılış Konuşması

Uzm. Psk. Oğuz Burak İsmannur
Otistikler Derneği Yönetim Kurulu Başkanı

Otistikler Derneği, 1994 yılında bir grup gönüllü tarafından bir entegrasyon-kaynaşma oluşumu başlatma amacıyla **Otistikler Kulübü** adıyla kuruldu. Dernekleştiği 1996 yılından bu yana da farklı gelişenlerin toplum içinde “kendileri” olarak kabul edilmelerini sağlayacak ortam ve ilişkileri yaratabilmek için uğraş vermektedir.

Entegrasyon, yani kaynaşma. Kaynaşmayı, toplumda birbirinden belirgin şekilde farklılığı olan grupların birlikte varolabilmesi için uygun zeminlerin yaratılması ve bu grupların gönüllü birlikteliği olarak tanımlayabiliriz. Bunun için, her yıl gerçekleştirdiğimiz yaşamla bütünleşme kampları ve diğer birçok etkinliğimizle “farklı” ve “normal” gelişen bireylerin kaynaşmasına, birlikte bir yaşam alanı yaratabilmeye ve bunun bir demokrasi modeli olarak da hayatımızın bir parçası olabilmesi adına çalışıyoruz.

Otistikler Derneği neler yapıyor?

Derneğin en kapsamlı ve uzun soluklu çalışması; ana hedefi farklı gelişenlerin sosyal gelişimini en üst düzeye çıkartmak ve olabildiğince bağımsız bireyler olarak toplumda var olabilmelerini sağlamak olan **Alternatif Gelişim Projesi** adlı çalışmamızdır. 2000’li yılların başından beri, tüm gün süren psikososyal grup çalışmalarını odak noktasında tutarak, tüm gelişimsel farklılıklara kucak açan projenin benzerlerinden farkı psikoterapi ve özel eğitim çalışmalarının birbirini bütünleyecek biçimde birlikte yürütmesidir. Aileler için sunduğu psikolojik danışmanlık hizmetleri ve OyaKamp (Otistikler Yaşamla Bütünleşme Kampları) projenin ilk günlerinden beri varlığını korurken, ilerleyen yıllarda Otizmde Erken Müdahale Programı ve yatılı bir program olan GeçişEvi Programı da uygulamaya geçirildi. Genç ve yetişkin yaştaki farklı gelişenlerin iş edinmesini ve üretim sürecine katılmalarını amaçlayan Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı da projemizin en önemli kollarından biri. Son dönemde Fiziksel Gelişim ve Sağlık başlığı altında yeni programlarımızı da hayata geçiriyoruz.

Tüm bu çalışmalarımızı bilimsel ilke ve ölçütler doğrultusunda yapmaya özen gösteriyoruz. Yanısıra; yeni projeler üretme ve uygulama, tanıtım faaliyetleri, yayınlar yapma gibi birçok başlıkta çalışıyoruz.

Her yıl Dünya Otizm Farkındalık Ayı’nda alanında uzman ruh sağlığı, eğitim profesyonellerinin katılımıyla bilimsel faaliyetler, sempozyumlar organize ediyoruz. Altı yıldır herkese açık olarak düzenlenen bu sempozyumlar, toplumda “bilinç” ve “duyarlılık” kazandırmaya dönük bir amaç taşıyor elbette. Bir bilimsel organizasyon olarak sempozyum otizm alanında çalışan dost sivil toplum örgütlerini de bir araya getirmeyi, dayanışmamızı güçlendirmeyi hedefliyor. Türkiye’de otizm alanında faaliyet gösteren 10’dan fazla sivil toplum kuruluşunun çatı örgütü olan Otizm Dernekleri Federasyonu’nun da kurucu

üyelerinden biri olarak, bu alandaki çözüm bekleyen ciddi sorunlara yönelik (sağlık, eğitim, istihdam, aile ve sosyal yaşam alanları gibi konularda) güç birliği yapmanın gerekliliğine inanıyoruz.

Bilineceği üzere tüm bu çalışmalar belli bir insan kaynağı gerektiriyor ve takdir edilecektir ki bu kaynağı yaratmak, sürdürülebilir kılmak pek de kolay değil. Gönüllülerin sürekli eğitimi, kalıcı ve uzman bir ekibi bünyemizde tutabilmek gibi konularda maddi-manevi desteklere elbette her zaman ihtiyacımız var, ama asıl ve daha önemlisi, her zaman söylediğimiz gibi insana olan ihtiyacımız. Yani, gönüllü destekçi ve çalışmacılarımızın sayısındaki artış bizim için her zaman en önemli başlık.

...

Bugün otizmi merak eden, farklı olana duyarlılık taşıyan herkese kapılarımızı açmak üzere buradayız. Derneğimiz sadece bir tabeladan ve düzenli tutulan defterlerden ibaret değil. İnsanın olmadığı yerde derneğimiz de yok demektir. “Bizim derneğimiz” diyoruz ama Otistikler Derneği birilerinin “iyi” işler yapıp gönlünü doyurduğu bir kurum olmaktan öte “farklı gelişenlerin dünyasında olup bitenleri kendine dert edinmişlerin derneği olmalıdır” da diyoruz. Otistikler Derneği; otizmle doğrudan ilgisi olsun olmasın, bu ülkenin farklı gelişen tüm bireylerinin hak ettiği yaşamı elde edebilmesi için çalıştığımız bir okuldur da diyoruz.

...

Göreceğiniz üzere kendi kaynak ve imkanlarımızla gerçekleştirdiğimiz mütevazı bir organizasyon bu sempozyum. Bilime inanan bir topluluk olarak bizler bugün burada bir üniversitenin, Beykent Üniversitesi’nin çatısı altında toplanmış olmaktan dolayı mutluluğumuzu belirtmek isteriz. Organizasyonda emeği geçen ve geçecek olan tüm Beykent Üniversitesi personeli ve öğrencilerine teşekkürü bir borç biliyoruz.

...

Bu sempozyumu neden bu kadar önemsiyoruz? Bunu neden bu kadar çok vurguluyoruz?

Otizm çok boyutlu bir başlık... Tıbbi, psikolojik, pedagojik bir olgu... Bireysel ve toplumsal düzlemlere uzanan, kültürel ve hukuki alanlarda karmaşık sorunlar yaratan bir durum. Dolayısıyla otizmi anlamak için tıp ve psikolojiye, eğitim bilimlerine, sosyolojiye, hukuk bilimine başvurmak zorundayız.

Otizm sadece bir “farklılık” durumundan ibaret değildir. Birtakım “masum çocuklar”, “özel bireyler” gibi adlandırmalara sığmayacak kadar komplike ve ciddi bir durumdur. Bu türden yakıştırmaları çok sık duyuyoruz maalesef. Bunlar genellikle ve büyük ölçüde bilim dışıdır. Otizm, her şeyden önce tıbbi bir durumdur. Otizmi anlamak, onu yaşayanlara dokunmak için; bilimsel titizlik ve

sabırla çalışmak, açıkça söylemek gerekirse, zor gibi görünen bir yolu seçmek zorundayız.

Çünkü bilinçli ve duyarlı bir toplum yaratabilmek için bilgiye ihtiyacımız var. Fikir üreten, tartışmaya açık, sorgulama cesareti olan ve yaratıcı bireylere ihtiyacımız var. Bilgi ve deneyimlerini kendine saklamayan; paylaşan akademisyenlere, öğretmenlere, sağlık profesyonellerine ihtiyacımız var. Yargılamayan, damgalamayan, ayrımcılığa geçit vermeyecek insanlara ihtiyacı var bu ülkenin.

Biz üzerimize düşeni yapma konusunda kararlıyız. Bugüne dek yaptıklarımızdan daha fazlasını yapmaya da hazırız. Otistikler Derneği kurulduğu günden bugüne bilimin ışığında ve gerçek bilginin peşinde oldu. Safsataya, hurafeye, romantik yaklaşımlara prim vermedi. Otizme ve otizmle ilgili hizmetlere sektörel bir bakış açısı geliştirmede. Her zaman doğru bildiği yolda ilerledi ve bugün burada yine; edindiği bilgi birikimini ve deneyimi paylaşarak çoğaltmaya, yaygınlaştırmaya çalışacaktır. Bugün bunun için buradayız.

...

Arkadaşlarımız birçok konuşma ve sunumlar hazırladılar özenle. 1 konferans ve 3 panel dinleyeceksiniz onlardan. 2 atölye çalışması ve 1 de çalıştay organize edildi. Almanya'dan Simone Roolf'un çok değerli bir sunumu olacak. Böylelikle bugün burada sözümüzü söyleyeceğiz ve sözü olan herkesi dinleyeceğiz. Sorgulayacağız, tartışacağız. Bilgiyi yeniden üreteceğiz. Çünkü Otistikler Derneği zor gibi görünen yolu seçmiştir!

Ne için ve kimler için bu yolu seçmiştir?

Ülkemizde sayısı sağlıklı bir şekilde saptanamayan otizm spektrum bozukluğu olan binlerce çocuk-genç-yetişkin bireyin ve onların yakınlarının içinde bulunduğu durumun sözcüsü olmak için bu yolu seçmiştir. O durumları daha iyi anlamak ve “ne yapılmalı” yı söylemek için bu yolu seçmiştir. Eğitim sistemimizdeki sorunları cesurca konuşmak için bu yolu seçmiştir. Sağlık ve hukuk sisteminde konuyla ilgili aksamaları dile getirmek için bu yolu seçmiştir. Otizm alanında çalışan profesyonellerin; psikologların, öğretmenlerin, doktorların dertlerini anlamak ve onlarla dayanışmak için bu yolu seçmiştir. Tüm bunlara ilişkin, gücü yettiğinde, hizmetler ve modeller geliştirmek için bu yolu seçmiştir.

Her şeyden daha önemlisi bu ülkede “benden sonra çocuğum ne olacak” diye kaygı duyarak bir ömür geçiren insanlarımız olmasın diye bu yolu seçmiştir.

Bugün bu sempozyumda yeniden “bilgi” yi ve yarına ışık olacak bir “irade” yi çıkartacağız. Ve yarın yine çok çalışmaya devam edeceğiz. Birlikte çalışmak için de yeni dostları aramıza katacağız.

“Farklı olanla birlikte yaşam mümkündür” diye yola çıktık. 20 yıldan fazladır yoldayız. Birlikte yürüdüğümüz dostlarımızla ve yürüyecek olduklarımızla daha güçlü ve umutlu olacağız.

Otistikler Derneği Yönetim Kurulu adına sevgi ve saygılarımı sunuyor, bilgiyle dolu, güzel bir Pazar günü diliyorum.

Sevgili dostlar, hepiniz hoş geldiniz!

Rehabilitasyon ve Sanatla Terapi Farkına Dair

Panel

Yrd. Doç. Dr. Nevin Eracar
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Eğitmeni Nail Yurdusev

Oturum Başkanı
Çimen T. Güldöker

Otizm için Gelişimsel Destek, Eğitim, Psikoterapi ve Rehabilitasyon Farkına Dair

Yrd. Doç. Dr. Nevin Eracar

Farklı gelişen terimini ilk kullanışım gerçek bir sıkışma ve ifade güçlüğü yüzünden olmuştu. '90'lı yılların başında otizmi tanımak ve tanımlamak pek kolay değildi. Çocuk psikiyatrisi kitaplarında 4-5 satırlık gözlem bilgisi dışında bilgi yoktu. Otistik özellikli çocuklar ve gençler genellikle organik kökenli zeka geriliği için planlanmış eğitim düzenekleriyle ele alınmaktaydılar. Otistik özelliklerin 1935'de Leo Kanner tarafından belirtilen özelliklerle tanımlanması dışında otizm hakkında yeterli bilgi yoktu. Yıllar içinde görülme sıklığı hızla artan otizm tablosu günümüzde daha ayrıntılı tanınmakla birlikte nedensellik hakkında bilgilerimiz halen oldukça sınırlıdır.

Tıp dünyasında nedenselliğin keşfedilemediği, bilgilerin sınırlı olduğu bu tabloda belirtilere dayanılarak tanı konulabilmesi giderek daha kolay olsa da tedavi hakkında yapılabilenler henüz çok sınırlıdır. Otizm halen; nörobiyoloji, psikobiyoloji, genetik, nöropsikoloji, gelişim, eğitim bilimlerinin araştırma alanlarında yer alması gereken bir olgudur. Bu kadar çok bilinmeyenli bir denklemi içeren bir yapı hakkında, hizmet üretebilmek elbette çok zordur. Nedenleri hakkında yeterli bilgi sahibi olamadığımız bir sisteme müdahale etmek zordan öte risklidir. Zira söz konusu olan sistem bir insan zihni ve onun duyumsal davranışsal türevleridir. "İnfantil otizm" terimi ile ifade edebildiğimiz ve erken çocukluk/bebeklik döneminde ortaya çıkan belirtilerin kesin olan yanı; gelişimsel aksama ve duraklamalar ve tıkamalarla başlayan bir hastalık olup, gelişimsel destekler zamanında sağlanamaz ise hızla ilerleyen ve geri dönüşü olmayan bir sosyo-duygusal gerilik durumudur. Klein'in tarif ettiği ve bir bebeğin birinci yılda ilk hayal kırıklıklarına tahammülü geliştirebileceği memeden ayılabilme durumuna ulaşamayarak (Klein, 1925-45). ilkel savunma durumunda kalmış olduğu ihtimali güçlüdür. Ruhsal gelişimin inşa edileceği zemin bu düzeyde kalmakta ve psiko sosyal ilerleme tüm güçlü manik savunmalarla engellenmektedir.

Bu saydığımız nedenlere bağılı olarak otizm tanısı almış bireylere gelişim eğitim ve sağıık başta olmak üzere sağıılanabilen destekler de ya çok sınırlı ve yetersiz, ya da kimi kez hatalıdır. Bu durumda otistik özellikler gösteren bireyler için yapılabilecek eğitim gelişim ve tedavi hizmetlerinin bu gerçekliğı göz ardı etmeden hazırlanıp planlanması ve uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda yolumuzu biraz olsun aydınatabilecek insani kavramlardan söz etmek durumundayız. Bunların başında “olduğı gibi kabul”, “Saygı”, gelmelidir. Bilmediğimiz, bilemediğimiz bir durumu genellikle bize göre “eksik” “bozuk” taraflarıyla görme ve ayrıksı bir alanda tutma eğilimimiz vardır. Klasik tıp ve eğitim hizmetlerinde alışagelmış olduğumuz kültür bu eğilimi sorgulamaksızın kullanabilir. Burada da karşımıza “normallik” kavramı çıkıyor. Bu kavramlarla bakıldığında “sıra dışında” kalanın “ötekilik” alanına savrulması kaçınılmaz oluyor. Belki de; otizm tablosu hakkında düşünürken içine düşülen dil kargaşası aslında kavram kargaşasından doğmaktadır. “Otistik” mi diyelim yoksa “otizmlı” mi desek daha doğru olur ya da dışlamamış oluruz gibi tatrtışmalarla tam da dışlama ve ötekileştirme durumu oluşmaktadır. Nasıl konuşsak da rahatsız olduğumuz duygudan kurtulsak! Genellikle aile bireylerinde yaşanan bu karmaşık duygu ve düşünceler aileyi de içinden çıkılması bir hayli güç duygusal çatışmalara ve tutum çelişkilerine yol açar (Eracar, 2013).

Öte yandan psikiyatri alanında ayrıntılı incelemeler ve doğru tanı için gösterilen haklı titizlik yüzünden yitirilen zaman gelişim farklılığı olan birey için daima önemli kayıplara yol açar. Gelişim için değerli olan erken gelişim dönemleri kaçırılmış olur. Farklı gelişim özellikleri gösteren tüm bebekler 12-18 ay civarında akranlarından farklı nitelikler göstermektedirler. Özellikle sosyal gelişimde ortaya çıkan farklılıklar; göz temasından kaçınma, dönen veya sallanan cisimlere karşı ısrarlı bir dikkat, nedensiz görünen gülme ve ağlamalar, konuşmada gecikme veya sapmalar, ekolali, ekopraksi gibi sözel ve davranışsal tekrarlı eylemler, fiziksel be devinsel gelişim normal iken konuşmanın başlamaması, ruhsal ve buna bağılı olarak sosyal gelişimin aksamaya uğradığının işaretidir. Bu yüzden tanı ölçütlerinin belirginleşmesi beklenmeden gelişimsel desteğin başlatılması çok önemlidir. Gelişimsel sorunlar saptanıp ivedilikle desteklenebilirse tanıdan bağımsız olarak da ciddi ilerlemeler sağıılanabilir.

Bu bağlamda; “**farklı gelişen**” terimi ince ve hassas dengelere oturan gelişimsel problemlerin ele alınışında kavramsal olarak da önem kazanmakta, bakış açısı ve reaksiyonları belirlemektedir. Ruh sağıılığı alanında kuramsal ve uygulamalı çalışmalar yapan profesyonellerin; kavramlar ve terimler hakkında sürekli olarak düşünmeleri, değişen ve gelişen dünya halinin yaratabileceğı yeni zihinsel durumlara esnek ve yaratıcı bir yerden bakabilmeleri, etik bir gerekliliktir. Ruhsal süreçlerin işlendiğı zihinsel gelişim alanı da farklılıklara duyarlı bir zeminde ele alınmalıdır.

Gelişimsel Destek

Erken tanı veya ilk belirtilerin dikkati çekmesi durumunda sağıılanacak destek ruhsal ve sosyal gelişimin uyarılması yönünde olmalıdır. 12- 18 aylık bir bebek için sağıılanacak desteğin yönelimi “özel eğitim” olmamalıdır. Otistik belirtiler gösteren bebekler akranları gibi oyun oynamamaları ile dikkat çekmektedirler. Bebeğı oyuna davet eden bir ilişki geliştirme bu bakımdan çok önemlidir.

Öncelikle bebğin kendiliğinden gösterdiği işaretler, eylem parçacıkları, tıp bilimi açısından semptom olarak görülse de anlamlı ve bütünsel davranışlara zemin oluşturabilecek eylemsel potansiyeller olarak görülmelidir. Oyun terapisti, bebeğin kendini olduğu gibi dışa vurabileceği bir ortamı sağlar ve onun eylemliliğini kapsayıcı bir akıl ile izler. Burada Bion'un işaret ettiği kapsayıcı anne işlevlerinin onarımı söz konusudur (Bion, 1963). Bebekten gelen eylem girişimleri, sesler ve benzeri işaretler zaman içinde terapistin zihninde birleşip bütünleşince tanımlanıp sözlü ifadelere dönüştürülürler. Bu süreç ilerledikçe bebeğin ruhsal gelişimindeki aksamalar onarılmış olur. Erken dönemde bu şekilde desteklenebilen farklı gelişim özellikli çocuklar optimal bir sürede akranlarının ruhsallığına erişmektedirler.

Özel Eğitim, Psikoterapi, Sanat Terapisi ve Rehabilitasyon

Erken tanı şansını çeşitli nedenlerle kaçırmış olan çocuklar ile de benzeri çalışmalar yapılır. Ancak yaklaşık 3 yaşına kadar gerekli destek alınamamışsa ruhsal destek ve psikoterapi yanı sıra özel eğitim ve rehabilitasyon süreçlerinin eklenmesi gerekir. Sözlü dili sınırlı kullanabilen bireyler için sanatla terapi yöntemleri işlevsel olarak kullanılabilir.

Farklı gelişen bireyler için sanat kavramının çağrışımlarına bakarsak genellikle akla iyi ve hoş vakit geçirmek geliyor. Belki biraz da sanat yoluyla bir şeyler öğrenmesi mümkün diye düşünülebilir. Akla gelen bu beklentiler, iyileşme/normalleşme gibi hedefleri içeriyor. "Normal"denilenlerin kültürü içinde düşünmek otomatik olarak "normal" sayılabilecek ve fayda sağlayabilecek erekler çerçevesinde olur. Oysa yukarıda biraz ayrıntılı olarak ifade ettiğimiz gibi nasıl işlediğini çok da iyi bilmediğimiz bir zihinsel yapı hakkında düşünmekteyiz. Gerek eğitim gerekse psikoterapi ve rehabilitasyon hizmetlerini üretmekte Bütün mesele bu özel ve farklı yapı ile normal kültürün bağdaşabileceği bir alan

yaratmaktır. Ülkemizde ve dünyada farklı gelişenler için kurulan sistemlerde bir yol ayrımı var! Ya bildiklerini dayatmak ve biçim vermeye çalışmak, ya da bilinmeyenlerin olduğu yolda merakla ilerlemek.

Farklı gelişen bebeklerin, çocukların, bireylerin gelişimsel olarak ele alınmasında insani yol; insanı merak etmek, anlamaya çalışmak, varsayımlar üretmek ve onları deneylemek yönünde olmalıdır, ama asla katılasmadan ve kendi için başarılı olma hırsına düşmeden!!! Eğitim sağaltım ve rehabilitasyon çalışmalarında böyle bir yol izlenirse hem farklı gelişenin dünyasında ve hem de çalışmacı /profesyonelin dünyasında yepyeni alanlar açılır ve tükenmeden ilerlemek mümkün olur.

Ruh sağlığı alanında sanatla çalışmak da bu yoldan geçmektedir. Ayrıca, psikoterapi, eğitim ve rehabilitasyon hizmetlerinde sanat ile çalışabilmek hem bilimsel temel ve hem de sanat alanlarında bilgi ve donanım sahibi olmayı gerektirir (Eracar, 2013).

Sanat yolu ile kişinin iç dünyasında ve zihinsel süreçlerinde neler olup bittiğini anlamak ve ruhsal bir ilerleme sağlamak amaçlı çalışmalar psikoterapi alanına girer. Erken tanı fırsatını kaçırmış olanlarda ruhsal ilerleme, benliğin bütünleşmesi ve kimlik duygusunun gelişmesi uzun bir zaman alabilir. Psikoterapi hizmetinin özellikle otistik belirtiler gösteren kişilerde yaşam boyu sürmesi gerekebilir.

Sosyalliğin kalitesi amaçlı ve toplumla bütünleşme yolunda yapılan sanatsal etkinlikler ve uğraşlar ise reahbailitasyon alanına girer. Kişinin yaşam süresini anlamlı ve işlevsel kılmak amaçlı uğraşı çalışmaları yapılır. Sanat bu açıdan yararlı ve işlevsel fırsatlarla doludur. Sanatla çalışmalar keyifli ve verimli zaman geçirmeyi sağlarken ortaya çıkan ürünlerin sergilenmesi, belki maddi değer sağlayabilmesi de yeterlilik ve özgüven duygusunun beslenmesini sağlar.

Bilişsel ve sosyal beceri sağlama amaçlı çalışmalarda sanatın disiplininden ve öğrenmeyi uyarıcı etkilerinden yararlanarak çalışmak ise eğitim hedefleri alanına aittir. Donanımı yeterli olan bir özel eğitimci geliştirip yerleştirmeyi hedeflediği beceri ve davranışları öğretmek için sanatın uyarıcı ve pekiştirici gücünden yararlanabilir.

Kaynaklar

- Bion, W.R. (1963) Elements of Psycho-Analysis. , 1-104. London: Heinemann
Eracar, N. (2013) Sözden Öte. Sanatla Terapi Ve Yaratıcılık. İstanbul: 3P Yayıncılık.
Klein, M. (1921-45) Sevgi Suçluluk ve Onarım. Ç.; Habip, B.

Şekillendirilebilir doğal malzeme kullanarak, farklı gelişen bireylerle birlikte üretmek.

“Çamurdan kile, lekeden ize...”

Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Öğretmeni Nail Yurdusev

1980 yılında Bandırmada doğdum ilk orta ve lise eğitimimi Bandırma ve İzmir’de tamamladım. Lise eğitimim sırasında Tarık Durgun resim atölyesi ile tanıştım.(1996) lise eğitimim sürerken ailemin izni olmadan resim atölyesine devam ettim. 1999 yılında Ege Üniversitesi Makine Bölümünü kazandım fakat 2003 yılında aldığım sanat eğitiminin ağır basması sebebiyle bu bölümü 3. Sınıfta bırakarak güzel sanatlar fakültesi sınavlarına hazırlandım. 2003 yılının yazında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Güzel sanatlar Fakültesi Keramik / Heykel Bölümünü derece ile kazandım ve 6 yıl sonra derecesiz bir şekilde mezun oldum. Şu an aynı üniversitenin uluslararası ilişkiler bölümünde yüksek lisans öğrenimime devam etmekteyim.

Lise ve üniversite yıllarımda sistematik olarak eğitim aldığım resim ve plastik sanatların yanı sıra diğer sanat dallarıyla da ilgilendim. Çok eğlenceli olduğunu düşündüğüm tiyatro, sinema, fotoğraf ve diğer sanat alanlarıyla da çeşitli zaman aralıklarında sistematik olmasada uğraştım, yaptığım işlere ve alanıma sonsuz katkılar sunan diğer disiplinlerden sanat çalışmalarına halen devam etmekteyim. Resim öncelikli olarak bir iletişim yolu, her zaman uzun cümleler beni yormuştur. Renkler, dokular ve ışık içimde kıpırdayan, hareket halinde olan şeyler için doğru birer ifade aracı oldu, her türlü duygu durumumda çizdim, boyadım, yonttum, şekillendirdim, uygulandıkça, düşündükçe çizdim, çizdikçe uygulandım ve düşündüm.

Fakat her zaman bir şeyler eksik oldu ve ben eksik olanı bulmak için yollara düştüm, aradım, menzile ulaştıkça yeni menziller buldum, hala yoldayım.

Bu arayışlarımın yoğunlaştığı zamanların birinde, güzel sanatlar fakültesi 3.sınıf öğrencisi olduğum yıllara denk düşer, okulu bitirmeye en yakın yıldır ve diploma alabilmek için kalın sayfalı bir bitirme ödevi yapmanız gerekir, alacağınız not mezuniyetinize uzanan yolda önemli bir basamaktır.

Böyle telaşlı zamanlarda insanın aklından birçok şey geçiyor, ama o günlerde benim aklımdan ve kalbimden bir tek şey geçiyordu.

Küçük kardeşim, gerçi şu aralar pekte küçük değil, zira 27 yaşına bastı. Kendisinin ağır işitme sorunları var ve 3 yaşından bu yana işitme cihazı kullanıyor. 1991 yılında ona ilk teşhis konduğunda sanki dünyamız başımıza yıkılmıştı, sonrası malum tüm özel gereksinimli bireylerin başına gelenler bizimde başımıza geldi, doktorlar, uzmanlar, ölçümler, tahliller, raporlar. En sonunda çıkan sonuç; eğitim alması gerektiği idi. Fakat bir sorun vardı, nerede ve de kimden eğitim alacaktı. Aile olarak bu konuda zerre bilgimiz yoktu, bu durum bizi bir bilinmeze doğru sürükledi. Sayısız girişim, randevu, görüşme...

Nihayetinde kardeşimin eğitimi için İzmir'e karar kılınmış, tüm aile göçer olmuştuk. 1992 yılında rehabilitasyon merkezi ile tanışmış, orada yapılan çalışmalara tanıklık etmişim. Yanlış anımsamıyorsa Özel Işık eğitim merkeziydi, ilk gün sanki bayram yerine gidermişçesine babam, annem, diğer kardeşim, küçük olan kardeşim ve ben hep birlikte rahabilitasyon merkezinin önünde bulduk kendimizi. Oldukça hoş karşılandığımızı hatırlıyorum.

O kapıdan girdiğim an hayatımın değişeceğini hissetmişim.

Çok değişik bir andı, ailemin diğer bireyleri kardeşime odaklanmışlardı, kardeşime ve öğretmenlerin kardeşimle ilgili söylediklerine, annemi çok üzgün, babamı da kaygılı hatırlıyorum. Ben ise etrafımda olum bitenle alakalıydım, 12 yaşında bir çocuk hayatında ilk defa o kadar çok farklılığı bir arada görüyordum. Çıglıklar, koşturmaca, ikna çabaları, müzik, yemek kokuları, sanki toz duman bir savaş meydanı gibiydi. O fotoğraf hiç gözümün önünden gitmedi.

Yıllar geçtikçe kardeşimin yaşadığı sorunların, diğer farklı gelişen bireylerin yaşadıklarına göre daha başa çıkılabilir problemler olduğunu düşünsem de, ona karşı hissettiğim duygularım hiç değişmedi, her zaman eksik bir şeyler vardı, daha iyi bir eğitim mümkün müydü, bu durum onun ruhunu ne kadar incitiyordu, bizler ne yapmalıydık. Zaman hızla geçmişti ve kardeşim eksik ya da fazla eğitimlerini aldı, belki ruhu incine incine büyüdü. Bize de bu buruklukla yaşamak kaldı. İçimin sıkıldığı günlerden biriydi, üniversite 3. sınıf bitirme ödevi üzerine odaklandığım bir an; bir ışık yandı kafamın içinde hızlıca düşünmeye başladım, çok heyecanlıydım. Bu güne kadar biriktirdiğim tüm birikim işe yaramalıydı, sanat eğitimim, mühendislik eğitimim... "Plastik sanat materyallerinin rehabilitasyon alanında kullanımı" bu hızla dudaklarımdan dökülen cümle bitirme ödevimin başlığı olacaktı. Tabi ilk önce üniversitedeki ödev jürisini ikna etmem gerekiyordu. Ne alakası vardı seramikle rehabilitasyonun...

Bu arayış, sorgulama beni derin bir araştırmaya itti. Makaleler, kitaplar, kaynaklar. Özel eğitime gereksinimi olan bireylerle birçok deneme yaptım. Tabi her sanatçı adayı gibi görme kaybı olan bireylerle başladım işe (Beyaz Bastonla Yürüyenler / Ulusal Ajans /2007), sonra diğer gruplar, cezaevi süreci yaşamış bireyler (Eve dönüş / Ulusal Ajans/ 2007), işitme kaybı olan bireyler (Buluşma / Ulusal Ajans / 2008) böyle sürüp gitti. 2007 yılından 2008 Haziran ayına kadar 15 deneme yaptım, 15 atölye çalışması, video kayıtları, seramik heykel çalışmaları.

Hararetle bir araya getirmeye çalıştığım parçaları her seferinde danışman hocamla paylaşıyordum fakat gözlerinde ki ifadesiz bakış beni endişelendiriyordu, yanlış bir şeyler yaptığımı düşünerek her şeyi baştan planlıyor tekrar ve tekrar gözden geçiriyordum.

Fakat bir türlü parçalar yerine oturmuyordu, mekanik görünüyordu her şey, soğuk bir atölye, bir parça kil, neye maruz kalacağını kestiremeyen farklılıkları olan bireyler... Ruhsal bir dokunuşa ihtiyaç vardı. Ruh evet kelime buydu. Ruhtan kim anlardı, ruh doktorları. Basit düşünüp sonuca varmaya çalışıyordum. Bu çaba beni Psikolojik Danışman Cumhur Çırnaz'la tanışmaya kadar götürdü.

Şimdilerde Cumhur Abi diye hitap ettiğim, o uzman kişi, üniversitede psikolojik danışmanlık yapıyordu, üniversite mediko-sosyal biriminde öğrencilere yönelik danışmanlık hizmeti veriyordu. Soluğu yanında aldım ve bir kerede tüm sıkıntımı anlattım kendisine. Bu buluşma inanılmaz bir tesadüfle taçlanacaktı. Sayın Nevin Eracar hocamız, Cumhur Çırnaz'ın öğretmeniydi ve 2008 yılının haziran ayında Çanakkale'de bir entegrasyon kampı yapmak istiyorlardı, yanılmıyorsam Bergama da bir sempozyumda bir araya gelen hoca ve öğrencisi böyle bir planlama yapmışlardı. Cumhur Çırnaz "mademki böyle bir çalışma yapmak istiyorsun o zaman bence bu kampta sende olmalısın" dedi. Bende kamp fikrini seramik topluluğumuzla paylaştım, seramik 3. Sınıf öğrencilerinin bir kısmıyla kampa dahil olmuştuk.

Hayatım bir kez daha yön değiştirecekti.

İlk tanışma: Kamp için tüm hazırlıkların tamamlanmasından ardından ilk buluşma gerçekleşti, Sevgili Burak, Seyhan, Orkun ve Nevin Hocam. Bu buluşma aslında benim otizmle ilk karşılaşmamdı, çok defa okuduğum şeylerde karşıma çıkmış olsa da, bir şey ifade etmeyen bu sözcük artık derin ve uzun bir hal alacaktı.

Otizm...

Çok verimli bir kamp çalışması yapmıştık, en azından benim için öyleydi, aradığım o derinliği bulmuş gibiydim. Her çalışmada ve değerlendirme toplantısında kendi kıyılarıma çarpıyordum. "Sınırlarım varmış, oysaki çok sınırsız hayal ederdim kendimi".

Kampın sonunda dostluklar, arkadaşlıklar kuruldu. Ben Nevin Hocamı tanıdım. Hayatım bir kez daha değişiyordu. Kamp ardından İsveç teklifi geldi hocamdan, yapacakları bir proje ile ilgili, seve seve kabul ettim, nasıl etmezdim ki bu inanılmaz bir fırsattı. Sevgili Çimen'le de İsveç'te tanıştık. Artık iyiden iyiye bu

dünyanın bir parçası olmaya başlamıştım. Bir kampa daha katıldım, toplantılar, dernek üyeliği, oya köy çalışmaları, Gökova yaz kampı, bugünde burada sempozyumdayım.

2009 yılında mezun olduktan sonra Bandırma'ya taşındım, MEB'te ücretli öğretmenlik yaparak hayatımı kazanmaya çalışırken, değerli ortağım Fevzi Sığın'la beraber bir sanat atölyesi kurmaya karar verdik. 2010 yılından 2013 yılına kadar sanat evimizde seramik, resim, kukla, drama, müzik, tiyatro atölyeleri yaptık.

Okul öncesi gruplarla, rehabilitasyon merkezleriyle, kreşlerle, ana okullarıyla çalıştık. Mobilize ekipler kurup, okul okul dolaştık.

2013 yılının bitimine doğru evlendim, askere gittim ve eşimin atanması sonucu Edirne'ye yerleştim. 2014 yılının ilk yarısı Edirne'de yeniden iş hayatımı kurma çabalarına giriştim. Özel Sanat Merkezleri, MEB, Halk Eğitim Merkezi gibi. Bir süre sonra F tipi cezaevinde resim atölyesi yürütme görevini verdi. Edirne Halk Eğitim Merkezi bana, seve seve kabul ettim. Bandırma'da başladığım çalışmaların devamını da Edirne'de sürdürmeye çalışıyordum.

2014 Nisan ayı içerisinde Edirne Otizm Derneği (o zamanlar adı Edirne Otistik Çocukları Eğitim ve Yaşatma Derneği idi) benimle temasa geçti, bir proje için seramik eğitmenine ihtiyaç duyduklarını söylediler. Sonrası malum, çalışmalar başladı, kısa bir süre sonra dernek yönetimine seçildim, ODFED delegesi, aktif bir dernek çalışanı ve farklı gelişen bireylere yönelik seramik atölyesi eğitmeni oldum.

2015 yılında Trakya Kalkınma Ajansına bir proje yazdık, sahip olduğumuz atölyelerin iyileştirilmesi için, kabul edildi. Artık bir tık daha imkâna sahibiz. Otistikler Derneği ile Edirne Otizm Derneğinin iş birliği de bu proje sayesinde oluştu. Edirne'de yaşayan farklı gelişen bireylere sahip ailelere yönelik grup çalışmasını birlikte planladık ve yürüttük. İleride daha da güzel işler planlamayı ve yürütmeyi hedefliyoruz.

Kalkınma ajansına yazdığımız ve kabul edilen proje kapsamında yürütülen 4 atölyemiz var. Mutfak-Müzik-Seramik-Hareket.

Farklı gelişen bireyler için eğitim saatlerini arttırmış olmamıza karşın hala birçok konuda eksiğimiz var.

Ailelerin yönlendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, verilen eğitimin nitelikli kılınması, eğitim dışındaki ihtiyaçların tespiti ve giderilmesi, Eğitmen olarak istihdam edilmiş bireylerin kapasitelerinin arttırılması, insan kaynağı yaratılması, alternatif gelişim yolları üzerine çalışılması gibi.

Bu konuda Otistikler Derneği ile karşılıklı çalışmalarımız devam etmektedir. Şu an sorunların tespiti üzerinde çalışıyoruz.

Benim sorumluluk alanım olan seramik atölyesinin rutin bir çalışma takvimi var. Planlanmış atölye saatleri içerisinde bireyin rahatlamasına ve üretime yönelik faaliyetleri içeren atölye çalışması yapılıyor. Atölyeye katılan bireyin kişilik özelliklerine göre farklı bir proses izliyor. Standart bir üretim modeli yerine kişinin özelliklerinin ön plana çıkarıldığı esnek bir üretim modeli izleniyor. Duyuşsal gelişim, psiko-motor gelişim, rahatlama, iletişim becerisi ve üretimi hedefleyen seramik atölyesi 2 yılı aşkın süredir çalışmakta, kendi döner sermayesini kurmuş, sergiler açabilen, satış yapabilen bir atölye.

Otizmde Atla Terapi

Konferans

Simone Roolf

Heilpferde Enstitüsü, Almanya

Sunumu S. Roolf adına Sn. Doğa Selçuk gerçekleştirmiştir.

Oturum Başkanı: Yrd. Doç. Dr. Nevin Eracar

Tarihçe

- Antik zamanlarda Hipokrat “ata binmenin iyileştirici ritminden” ve bireylerin “kendilerini tanımlarının geliştiğinden” bahsetmiştir.
- Göthe ise atı “bir insanın uzvu” olarak nitelendirmiş ve ata binmenin “tedavi edici” bir yönü olduğuna işaret etmiş.
- 2. Dünya savaşını takiben Alman bir doktor, savaşta tek bacağını kaybetmiş bir askere atı kullanarak rehabilitasyon yöntemleri uygulamış ve bozulan “denge mekanizmasını” düzeltmiştir.
- 1953’te terapi olarak A.B.D.’de;
- 1955’de Danimarka, İsveç, Norveç’de rehabilitasyon amacı ile (*riding for disabled*);
- 1957’de İngiltere ve Kanada’da;
- 1966’da İsviçre’de;
- 1968’de Hollanda’da;
- 1970’de Fransa’da;
- 1972’de Belçika’da; ve
- Daha sonraları Avusturya, Doğu Almanya, Avustralya, Hindistan, İsrail ve Yeni Zellanda’da at ile terapi uygulamaları başlamıştır.⁽¹⁾

Tanım

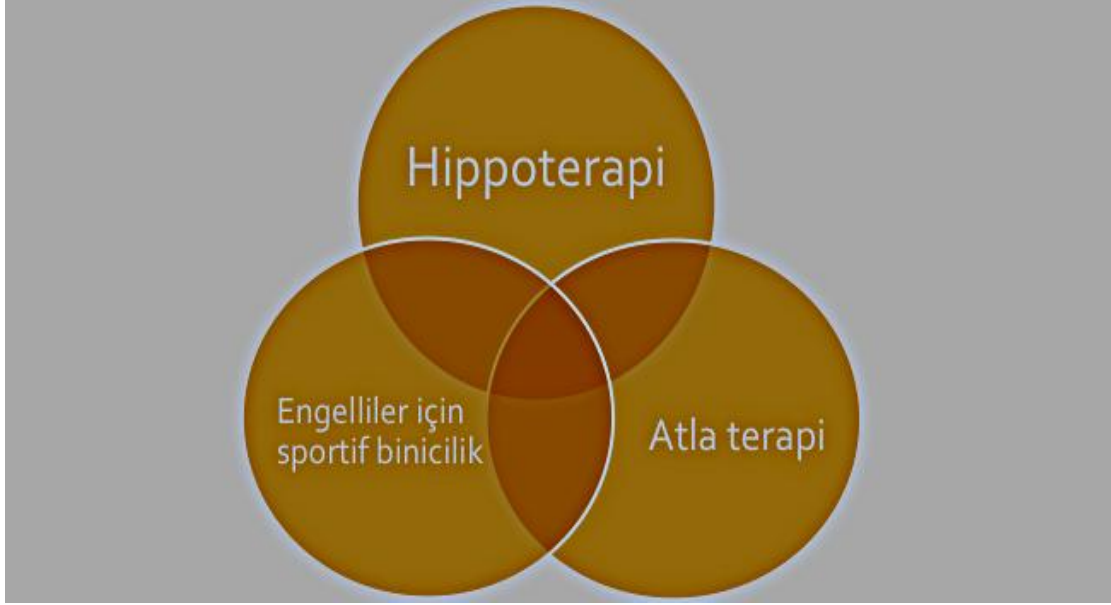
- Son zamanlarda “atla terapi” terimi, bizim ülkemizde de sıkça duyulmaya başlandı. Bizde daha çok “hippoterapi” olarak ifade edilmektedir. “Adaptif binicilik”, “paralimpik”, “engelliler için binicilik” veya “voltej” de kullanılan terimler arasında yer almaktadır.
- Tüm bu terimlerin hepsinin ortak bir noktası bulunmaktadır. Bu ortak nokta da “atın insanlar üzerindeki rahatlatıcı ve iyileştirici etkisinden faydalanma” amacıdır.⁽²⁾
- Yukarıda bahsi geçen bu farklı metodlar, değişik amaçlara ulaşmak için aynı çalışmalarından faydalanabilmektedirler. Dışardan bakan birisi aynı egzersiz yapıldığı için bu farkı göremeyebilir.

Örnek Yönerge: “kollar iki yana açılacak”:

Atla terapide: bireyin algı yönü geliştirilmek isteniyorsa: yönerge almasına odaklanılır: 1. dizginleri bırak; 2. kolları iki yana aç; 3. belli bir süre bekle. Bunlar örneğin bir çocuğun sınıf aktivitelerinde işine yarayacak becerilerdir.

Hippoterapide: Aynı egzersiz yürüyüşte dayanıklılık kazandırmak ve binicinin dengesini bulmasını sağlamak için kullanılabilir.

Terapiler Arasındaki İlişki

AT İLE TERAPİNİN ODAK NOKTASI İNSAN VE HAYVAN ARASINDAKİ “İLETİŞİM VE ETKİLEŞİM”DİR

At ile terapi bir “yöntem”dir. Temeli “deneyimleme” anlayışına dayanmaktadır.

At ile terapi bir sentezdir. Kullanılan yöntem, bir çok farklı metodlar içermektedir:

- Psikoterapi;
- Sosyal grup çalışmaları;
- Davranışsal yaklaşım psikolojisi;
- Oyun terapisi;
- Hayvan destekli terapi;
- Doğayı deneyimlemek;
- Karşılaşma ve deneyimleme terapisi (*Begegnungstherapie*);
- Beden terapisi;
- Pedagoji.

AT İLE TERAPİNİN ESAS AMACI ATI FARKLI ŞEKİLLERDE KULLANARAK “BİREYSEL GELİŞİMİ” DESTEKLEMektİR.

Bu terapide uygulanacak olan gelişim desteği, çocukların/gençlerin/yetişkinlerin ihtiyaçlarına göre özel olarak belirlenir.

Buna göre bireysel gelişim ata binmek amacı ve yöntemi ile sağlanmaya çalışılmamaktadır.

Bu ihtiyaçlar nasıl karşılanır? Hangi temel duygu ve deneyimler esas alınır?

“sıcaklık ve yakınlık”

“bağ kurma” isteği

“hareket etme” iç güdüsü

“kendini taşıtma duygusu”

“sorumluluk alma”

AT İLE TERAPİNİN KAPSAMI

- **Bütünseldir:** Tüm duyulara aynı anda hitap edilir.
- **Gerçektir:** Herhangi bir kurgu gerektirmez, atın gerçek yaşamından faydalınır ve tabiata en yakın bir çevrede gerçekleşir.
- **Öz güven sağlar.**
- **Motivasyon sağlar:** “Akış-Etkisi” (“*Flow-Effekt*”) sağlanır. Düzenli çalışmalar yapıldığında atın hareketi ile binicinin hareketi aynı uyumu yakalar. Bu uyum kişinin vücut farkındalığını, at ve çevre ile uyum hissi getirir beraberinde. Bu etki, kişilerde “kuvvet” ve “yaşam sevinci” uyandırır.

ATLARIN GİZEMLİ DÜNYASI

- Atlar doğrudan ayna görevi görürler.
- Temas yolu ile güven sağlarlar.
- Atların duyguları gerçektir ve bilincin derinlerinde bir aşamada iletişime geçerler.
- Atlar otantik etkileşim partnerleridir.
- Atların ön yargıları yoktur, insanları oldukları gibi kabul ederler.
- Atlar doğaları gereği korkak hayvanlardır. Zira doğada birçok vahşi hayvan onları avlamaktadır. Dolayısıyla örneğin yerdeki bir gölge gibi basit şeylerden bile korkabilirler. Hayatta kalabilme dürtüsü ile küçük detaylara takılabilirler. Ayrıntılara takılma özelliği otistik bireylerde de gözlemlenmektedir.⁽⁴⁾
- Atlar “sensörleri ile duygu dürtüleri” ile hareket ederler. Çevrelerini tanımak söz konusu olduğunda öncelikle içgüdülerini/hislerini kullanırlar ve ilk tepkileri doğrudan, duygusal ve yoğunur. Aynı durum otistik bireyler için de söz konusudur.⁽⁵⁾
- Atların duyma duyuları kuvvetlidir. Bizi rahatsız etmeyecek bazı sesler onları son derece rahatsız edebilir. Bu durum da otistik bireyler için de geçerlidir.⁽⁶⁾

HANGİ BECERİLERİN GELİŞTİRİLMESİNDE YARDIMCI OLUNABİLİR?

- At, dokunma ve koku duyumuz ile denge duygumuz gibi birçok “algımıza” birden hitap etmektedir.
- Ata biniş sırasındaki ritmik ve tekrar eden “sallanma hareketi”, binicide sürekli her defasında dengesini bulma ihtiyacı hissettirir ve böylece beyindeki öğrenme reseptörlerini uyarır.
- Beden algısına (beden duyarlılığı ve vücut yapısı gibi) yönelik çalışmalar yapılır: terapistin yaptığını tekrar etmek, masaj, denge alıştırmaları, el-kol-yüz mimikleri (kinesiolojistik) ve diğer oyunlar oynanır.
- İşitme duyusuna hitap edilir. Müzik enstrümanları ile sesler ve ritimler çıkartılabilir veya taklit edilir.
- Konuşma ve dil becerileri desteklenebilir. Otistik kişinin durumuna bağlı olarak küçük yönergeler ya da resimli kartlar ile çalışılır. Konuşma ve dil becerileri, atın hareket etmesi nedeniyle daha rahat desteklenmektedir.
- Kaba ve ince motor becerilerini geliştirmekte yardımcı olur.

AT “İÇGÜDÜSEL” HAREKET EDER

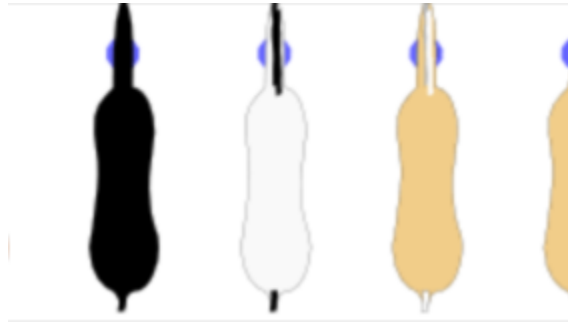
- Hayvanlar da benzer bir şekilde içgüdüsel hareket ederler, tepkilerini her zaman hemen ve doğrudan gösterirler, gerçek ve nettirler. Bu nedenle atın davranışları insanlara göre daha öngörülebilirdir. Hatta at genelde vücut teması arar. Atın bu talepkar karakteri, karşısındakinin kendi dünyasına çekilmesini neredeyse imkânsız kılar.
- Bu durum oldukça dikkat gerektirir. Bu da otistik kişilerin günlük yaşamlarında daha “uyanık” olmalarına neden olur.
- Otistik kişilerin temkinli ve hassas olmaları atları rahatlatır. Dolayısıyla at ile karşısındaki kişi arasında sevgi, sadakat ve anlayışa dayalı, ön yargılardan uzak bir arkadaşlık oluşur.

ATIN RİTMİK HAREKETLERİNİN “RAHATLATICI” ETKİSİ

Atların vücutları sıcak ve tüyleri yumuşaktır. Kuşbakışı bakıldığında atın vücudu büyük bir kontrbasa benzer ve yürüyüşleri (adeta, süratli ve dörtnal) müzik ritimlerini andırır.⁽⁷⁾

Atın sürekli ritmik bir şekilde hareket etmesinin insanlar üzerinde rahatlatıcı bir etkisi bulunmaktadır. Bu nedenle otistik bireylerin atın üzerinde daha sakin ve dengeli oldukları gözlemlenmiştir. Günlük hayatlarındaki gerginlik, korku ve içine dönük olma halleri ile zıt düşmektedir.

Atın sağladığı bu “rahatlama” duygusu, otistik bireyi her türlü çalışmaya daha açık hale getirmektedir.

KOORDİNASYON ÇALIŞMALARI

- Atlar ile vakit geçirmek kendine güveni geliştirir. Zira bizden daha büyüktürler (ponyler haricinde) ve atın üstünde bizi sallarlar. Bunun vücut duruşuna etkisi vardır.
- Atın üstünde dik oturma gerekliliği de vücut duruşunu düzeltir.
- Aynı zamanda dengede durma çalışmaları yapılır (kambur oturunca dengede durmak daha zordur).
- Atın üstünde her iki vücut tarafımız (sağ ve sol) ve dolayısıyla beynin iki yarısı da kullanılır.⁽⁸⁾

- Koordinasyon çalışmaları ile tüm bu problemler düzeltilmeye çalışılır.

AT “ARACIDIR”

Genelde otistik kişiler insanlardan ziyade hayvanlar ile daha kolay iletişime geçerler. Dolayısıyla at, terapist ile otistik kişi arasında “aracı” olma görevi üstlenir.

OTİZMDE ATLA TERAPİ SÜRECİNİN PLANLAMASI

Terapi sürecinin değişik açılardan değerlendirilerek planlanması gerekmektedir. Dikkat edilmesi gereken konular:

- i. Dış (çevresel) etkenler;
- ii. Çalışma süresinin planlanması;
- iii. İçerik oluşturma.

ATLA TERAPİ SÜRECİ

I. DIŞ ETKENLER

- Terapide mümkün olan tüm dış etken kaynaklı stres faktörlerinin baştan önlenmesine çalışılmalıdır. Strese neden olabilecek başlıca sebepler, çalışma öncesi yeterli hazırlık yapmamak, atılacak diğer adımların planlanmaması, eksik iletişim olarak sayabiliriz. Bu nedenle yapılacak çalışmayı değişik evrelere ayırmak önemlidir.
- Otistik birey hiç bir şekilde fazla zorlanılmamalıdır. Otistik bireylere ahırlara, çevreye, terapistlere, çalışılacak ata ve çalışma şekline alışmaları için zaman tanımak gerekmektedir. Alışma süresi yavaş olacaktır ve her defasında yavaş yavaş oturacaktır. Terapistlerin bu sürece hazır olmaları ve geçen her “meraklı” saati terapi başarısı olarak değerlendirmeleri gerekmektedir.

II. ZAMAN PLANLAMASI

Her bir çalışmayı zaman açısından planlamak terapistin daha emin çalışmasına olanak verir ve çalışmayı ön görülebilir kılar.

III. İÇERİK OLUŞTURMA

Yapılacak çalışma bölümlerinin her defasında önceden belirlenen yerlerde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Atın temizlenmesi, ısınma hareketleri vs.

ATLAR VE TERAPİSTLER

- Atlar sürü halinde yaşarlar, ot yerler ve kaçma içgüdüğü ile hareket ederler. Dolayısıyla at seçerken, eğitirken ve onlar ile vakit geçirirken bu özellikleri göz önünde bulundurmak gerekir. Terapide kullanılacak atların çok sakin ve dengeli olması gerekmektedir. Aynı zamanda terapistin komutlarına hemen uymalıdır. Bunun için terapistler çalışmada kullanacakları atları özel olarak eğitmelidirler.
- Atlar insanlara göre çok daha hızlı, kuvvetli ve büyüktürler (küçük ponyler haricinde). At seçiminde terapistin kendi durumuna göre (hangi bireyler ile çalışacağı, kendi boyu, yardımcıları vs) at seçmesi gerekmektedir.

- Terapistler aşırı davranış biçimlerine hazırlıklı olmalıdır. Hiç bir şekilde alaycı ifadeler kullanmamalı, sevgi dolu ve fakat tutarlı davranmalı, cesaretlendirebilmeli ve “tebrik” etmesini bilmelidirler. Kullandığı dile çok özen göstermelidirler. Konuşma hızına dikkat etmeli; kısa yönergeler vermelidirler. Tekrar yönergeleri her zaman aynı şekilde verilmelidir.
- Görüldüğü üzere terapistin kendisini çok iyi bir şekilde hazırlamış olması ve dağınık olmaması çok önemlidir.

DEĞERLENDİRME

Genel olarak her bir birey benzersizdir ve her bir durum özeldir. Dolayısıyla mutlaka her bir otistik birey ile özel olarak, gereken zamanı ve ilgiyi göstererek ilgilenmeliyiz.

Otizimli bireylerin abartılı davranışlarda bulunabileceklerini unutmamalıyız. Aniden aşırı korkular oluşabilir. Bunları ciddiye almalıyız. Kanımca at ile terapinin otizmli kişiler üzerindeki etkisi hâlihazırda daha başlangıç noktasındadır...

At ile terapinin gerçekten etkili ve faydalı olabilmesi için davranış terapisi ya da konuşma terapisi gibi diğer terapiler ile birlikte çalışılması gerekmektedir.

Bununla birlikte hiç bir terapinin ilgili kişinin sosyal çevresi ile uyumlu bir şekilde çalışmadığı takdirde başarılı olma imkânı yoktur. Bu nedenle aileler ve çalışılan diğer kurumlar ile sürekli bir bilgi akışının sağlanması gerekmektedir.

Yapılacak çalışmaların kişiselleştirilebilmesi için kişinin özel ihtiyacı ve kuvvetli olduğu alanları dikkatlice göz önünde bulundurmak gerekir. Odağımız, otistik bireyin olduğu kadar ailesinin de duygusal açıdan esenliği olmalıdır.

Bilimsel Araştırmalardan Bir Örnek:

Eğitim desteklerinde kalite enstitüsü (*das Institut für Qualiaet in Erziehungshilfen (quer)*) tarafından 2001-2006 yılları arasında otistik çocuklarda atla terapinin etkilerini araştırmak üzere bir değerlendirme çalışması yapılmıştır (tapfer-atlarla terapötik çalışmalar). Bu çalışmayı yapmalarının nedeni, atlar ile yapılan çalışmaların başarıları ve olumlu etkileri bireylerde görülmüş olmasına rağmen, bu konunun bilimsel olarak ele alınmamış olmasıdır.

Bu çalışmaya 3-9 yaş aralıklarında 30 otist çocuk katılmış; bunların yarısı gelişimlerini destekleyici bir programda yer almış, diğer yarısı da aynı programa katılmakla beraber aynı zamanda atla terapi programına dahil olmuşlardır.

Bu çalışmanın sonucunda ikinci grupta yer alıp atla terapiye katılan çocukların hepsinde bu programa katılmamış diğer gruptaki çocuklara göre (i) algı, (ii) motor becerileri, (iii) iletişime geçme; ve (iv) iletişim becerilerinde belirgin bir şekilde ilerleme görülmüştür.

Kaynaklar

- (1) Therapeutisches Reiten in der sozialen Arbeit, Diana Kirsten.
- (2) Kinder mit Pferden Stark machen, Inge-Marga Pietrzah.
- (3) Research&Reimbursement in Hippotherapy/Understanding Hippotherapy and theraeutic Horseback Riding.
- (4) Kinder mit Pferden Stark machen, Inge-Marga Pietrzah.
- (5) Kinder mit Pferden Stark machen, Inge-Marga Pietrzah.
- (6) Reittherapie it autistischen Kidern, Fabian Blüsch.
- (7) Reittherapie it autistischen Kidern, Fabian Blüsch.
- (8) Reittherapie it autistischen Kidern, Fabian Blüsch.

Simone Roolf kimdir?

1972'de Almanya'nın Unna şehrinde doğdu. Ata binmeye küçüklük yaşlarından itibaren hobi amacı ile başladı.

Liseyi "abitur" ile bitirdikten sonra üniversitede farklı gelişen bireyler ile ilgili pedagoji (*Heilpädagogik*) okudu. Aynı zamanda pedagoji bölümünde de öğrenim görmeye başladı. 1999'da her iki bölümü de başarı ile tamamladı. Takiben 7 yıl boyunca Dortmund'da İngilizce öğretmenliği yaptı. Bu zaman süresince kendisini hem mesleki hem binicilik alanlarında geliştirmek amacıyla çeşitli eğitim ve seminerlere katıldı.

Geçmiş yıllarda atların çocuklar, gençler ve yetişkinler üzerinde olağandışı olumlu etkilerinin olduğunu gözlemle fırsatı buldu. Öğretmenlik yılları sırasında at çiftliklerinde yapmış oldukları sınıf gezilerinde en zor çocukların bile atlarla karşılaştıklarında ve onlarla vakit geçirdiklerinde içine kapanıklık, korku ve agresif davranışlarının üstesinden geldiklerini, hayvanlar ile iletişime geçmeye çalıştıklarını ve kendilerini geliştirdiklerini görme ve deneyimle fırsatı buldu. Aynı zamanda ebeveynlerden de çocuklarının evde olumlu yönde değiştiklerini ve geliştiklerine dair geri bildirimler edindi.

Bu deneyimlerim akabinde at terapistliği eğitimleri alarak bu alanda çalışma kararı aldı. Mayıs 2007'de hobisini meslek haline getirme fırsatı buldu ve kendi atları, köpeği ve diğer terapi hayvanları ile birlikte Werl-Büderich'te Heilpferde Limited Şirketini (*GmbH*) kurarak insanlara yardım etmek amacıyla çalışmaya başladı.

Heilfperde GmbH

Zaman içerisinde hizmet alanlarını genişleterek at ile terapinin yanı sıra yaşlılar ve bakım yurtları ile engelliler bakım evlerinde hayvan ile terapi uygulamalarına başladı.

Bununla birlikte Almanya içinde “at terapisti”, “at terapi yardımcılığı” ve “Heilfperde antrenörleri” yetiştirmeye başladı. Bunu kısa zamanda İsviçre’de ve Avusturya’da ve yakın zamanda ise Türkiye’de de başlattı. 2016 itibarıyla Hollanda ve Belçika’da da işbirliği çalışmaları yönünde adım atmış bulunmakta. Böylece Heilfperde çalışma ve uygulamaları, seminer ve yeterlilik belgesi verme merkezine dönüştü.

Bu merkezde kendi alanlarında uzman kişiler ile birlikte çalışmalar sürdürmektedir. Çalışmakta olduğu doçent uzmanlar ile seminerler, sempozyumlar ve workshoplar düzenlemektedir. Uzmanlar eşliğinde gerçekleştirdikleri pratik uygulamaların yanı sıra ulusal ve uluslararası eğitimler vermektedir. Bu eğitimleri aynı zamanda sosyal birimler, çocuk esirgeme kurumları, gençlik merkezleri, kızıl haç gibi kurumlara da sunmaktadır. Bunların yanı sıra doktorlar, psikoterapistler ve fizyoterapistler ile birlikte çalışmalar yapmaktadır.

Heilfperde olarak sunulan hizmet alanları konularına göre şu şekilde sıralanabilir:

- Terapi binişleri: destek ve tedavi binişleri, hippoterapi, engelliler için sportif biniş;
- Yaşlılar huzur ve bakım evleri ile anaokul, okul ve engelliler merkezlerinde hayvan destekli terapi;
- Hastalığı önleyici terapiler ve rehabilitasyon: Omurga sağlığı, duruş bozuklukları, psikolojik rahatsızlıkları önleyici tedbirler (Burn-Out);
- Klasik ata biniş dersleri;
- Hayvanların doğalarına uygun bakımları hakkında seminerler;
- At terapistleri, at terapist yardımcıları, Heilfperde antrenörleri yetiştirmek üzere uluslararası kurslar;
- Ulusal ya da yabancı doçentler ile seminerler, sempozyum ve workshoplar
- Almanya içerisinde 20 ila 30 farklı merkezdeki franchise çalışanlarına danışmanlık ve destek.

Heilfperde’nin hedef grubu:

- Zihinsel engelliler;
- Bedensel engelliler;
- Nörolojik hastalıklar nedeniyle tedaviye başlamış, ancak terapi yorgunu olan hastalar;
- Sosyal davranış açısından desteğe ihtiyaç duyan kişiler;
- Duygusal açıdan desteğe ihtiyaç duyan kişiler;
- Konsantrasyon bozukluğu çeken kimseler;
- Başkaları ile iletişim güçlüğü çeken kimseler;
- Rahatlamakta güçlük çeken kimseler;
- Depresyon, tükenmişlik, yeme alışkanlığı bozukları ya da kişilik bozuklukları gibi psikolojik rahatsızlığı olan kişiler;
- Yaşa bağlı psikosomatik rahatsızlıklar çeken kişiler,
- Kaza ya da başka bir travma nedeniyle oluşan gelişim bozukluğu gösteren kişiler.

Tüm bu çalışmaları ve eğitimleri gerçekleştirirken öncelik, bireylerin sağlığı olduğu kadar çalışılan at ve diğer hayvanların sağlığı ile her birinin özel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmaktır. Sloganları: “karşılaşma-dokunma-hareket” (*begegnen-berühren-bewegen*).

Otizmde Alternatif Tedavi ve Eğitim Yaklaşımları

Panel

Uzm. Psk. Alican Kocabalkan **Otizmde Fiziksel Gelişim**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Uzm. Psk. Orkun Yontar **Farklı Gelişim için Birlikte Gelişim**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Öz. Eğt. Uzm. Uğur Gökmen **Eğitimde Konuşulmayanlar**

Oturum Başkanı
Uzm. Psk. Burak İsmanur

Otizmde Fiziksel Gelişim

Uzm. Psk. Alican Kocabalkan

Otizm ve diğer farklı gelişim durumlarında fiziksel gelişimi nasıl ele aldığımızı ve bu bireyler ile hareketi kullanarak nasıl çalıştığımızı aktarmayı deneyeceğim.

Otizmi bir hastalık ve ya bozukluk olarak tanımlamaktan ziyade gelişimsel bir zeminde düşünerek ele almak (özellikle otizm kendine özgü gelişimsel bir yol izlediği için) çalışmayı yapılandırmada temel bir rol oynamaktadır. Otistik ve farklı gelişen bireylerin fiziksel gelişimleri de kendine özgü bir yol izlemektedir. Bedenlerini, bizim algıladığımızda farklı algılamaktadırlar. Bunları göz önünde bulundurduğumuzda, mevcut tanı kriterleri ve normal-anormal ayrımı bizi çok sınırlandırmakta ve otizmi anlama kapasitemizi hayli daraltmaktadır. 'Farklı gelişim' diye kavramsallaştırdığımızda ise bu konuda daha geniş bir bakış açısına sahip olmaktadır.

Otistik bireylere özgü öğrenme yollarını ele almak istiyorum; otistik bir bireyle koşmayı denediğimizde, bu bireyin koşmadığını, hareket dahi etmediğini görebiliriz. Bunu oyuna dönüştürebilsek, otistik bireyin oyun sayesinde koşmaya başladığını görebiliriz. Oyuna dönüştürmek alternatif aramak için iyi bir yöntem olabilir. Oyuna dönüştürmeye çalışırken, 'koşma' eyleminin zaten içinde bulunduğu bir oyun bulmayı deneyebiliriz. 'Ebeleme', 'yakalama' gibi oyunlar içinde doğal olarak koşmayı barındırır. Topla oynanan oyunlar da genelde içinde koşmayı barındırır. Çalıştığımız bireyin gelişimsel seviyesine göre alternatif oyunlar üretebilir ve ya bilinen oyunları da kullanabiliriz. Böylece 'farklı gelişen' biriyle çalışmak için alternatif bir yol bulmuş oluruz ve farklı bir yol ile (oyun) koşma potansiyelini harekete geçiririz. Durumun 'farklı gelişim' denerek tanımlanması, bize, bu bireylere ulaşmak için farklı yollar bulmamız, yaratmamız konusunda da ipucu vermiş oluyor. Oyunun bu bağlamda kullanımı ise spontane olmayı ve yaratıcılığa açık bir halde çalışmayı gerektirmektedir. Otistik bir dünya ile karşılaştığımızda spontane ve yaratıcı olabilmenin çok

değerli ve geliştirici olduğunu çok daha net bir şekilde anlıyoruz. Otistik bireylerin kendilerine has davranışları ve iç dünyaları bize farklı ve anlaşılması güç geldiğinde, başvurabileceğimiz yöntemlerin hepsinin altını mutlaka spontane ve yaratıcı olabilmek çizecektir.

Çalışırken gelişimsel çizgiyi izlememiz; fiziksel gelişim ve ruhsal gelişim arasındaki ilişkiyi sürekli takip etmemiz gerekir. Özellikle farklı gelişen bir birey ile çalışırken bu ilişkiyi izlemek son derece önemlidir. Çalışmalarımızda, fiziksel alanı ruhsal alandan yola çıkarak ele almaktayız. Farklı gelişenler ile yapılan herhangi bir çalışmada içsel-psikolojik gelişim alanını yok saymak ve ya bu alanın farkında olmamak son derece yıkıcı sonuçlar doğurabilir. Ruhsal alanı yok sayarak farklı gelişen bireyi bir şeyler yapmaya zorladığımızda, bireyin fiziksel aktiviteleri yapıyormuş gibi durduğunu, aslında bu aktivitelerden bir fayda sağlamadıklarını, aksine ruhsal olarak zorlanabildiklerini görüyoruz. Ruhsal alanı da göz önünde bulundurduğumuzda ise yaptığımız her müdahalenin ve çalışmanın olumlu psikolojik çıktıları olduğunu deneyimlemekteyiz. Bu duruma verilebilecek en güzel örnek farklı gelişen bireyin ruhsal durumunun çok anlaşılabilir gibi görüldüğü olduğu durumlar olabilir. Farklı gelişen birey çalışmada daha önce hiç olmayan bir şekilde hareketli, öfkeli ve ya içine kapanık olabilir. Bu durumu fark edemezsek yapacağımız şeye bu bireyi zorlamamız onun ruhsal durumunu göz ardı etme sonucunu doğurabilir. Böyle bir durumun farklı gelişen bireyi daha çok içinden çıkılmaz bir ruhsal duruma sürükleyeceği aşîkârdır. O gün için planlanan çalışmanın esnekliği ve spontane bir şekilde yeni bir duruma adapte edilebilme kapasitesi, farklı gelişen bireyin farklı ruh hallerini kapsayabilme kapasitesini arttırıp, çalışmayı çok daha işlevsel hale getirecektir. Ruhsal alanı asla göz önünde bulundurmaktan vazgeçmememiz gerektiği, düzenlediğimiz fiziksel aktivitelerin ruhsal alanla uyum içinde şekillenmesi gerektiği bilgisini zihnimizde çalışma öncesi, çalışma sırasında ve çalışma boyunca taşımamız gerekmektedir.

Bu doğrultuda değinilmesi gereken diğer bir konu ise beden sınırları ve ruhsal (psikolojik) sınırlardır. Otistik bir bireyin kendi bedenini algılamasının diğer insanlardan çok farklı olduğuna değinmişim. Vurgulamak istediğim şey ise her ne kadar beden algılarımız farklı olsa da bu dünyada sahip olduğumuz fiziksel yer bakımından 'beden' bütün canlılar ile paylaştığımız bir ortaklıktır. Otistik bir birey ile çalışırken bu ortaklıktan yola çıkabilirsek varoluşsal olarak ayağımızı çok sağlam bir yere basmış oluruz. Bu sayede gelişim için güvenli bir yol açma ihtimali de artmış olur. Buna verilebilecek çok basit ve güzel bir örnek; çalışmalarda sözle tekrar eden komutlar vermek yerine, bazen yapmak istediğimiz aktiviteye bizim yaparak başlamamızdır. Yapmak istediğimiz aktiviteyi bedenimizle yapıyor olmak farklı gelişen bireye görsel bir malzeme sunarak ve standartlaşmış eğitici-öğrenci hiyerarşisinden çıkarak aynı aktiviteyi bedenleriyle yapan iki insan görünümü veriyor olmamız demektir.

Farklılıklar üzerinden bir ortaklık kurarak otistik bireye kendi bedenini tanıması ve beden sınırlarını oluşturabilmesinde destek sağlama yolu açılır. Beden sınırlarını oluşturabilmenin ve bu sınırlara dair kavrayış geliştirebilmenin farklı gelişen birey için ruhsal sınırları anlamaya dair de bir fırsat yaratabileceğini düşünmekteyim. Beden duruşunu düzeltmeye çalıştığımız çalışmalar (postür

egzersizleri) beden sınırlarını algılamak için yararlı olabilir. Bunlar için örnek vermek gerekirse; esneme (stretching) hareketlerine çalışmada geniş bir yer ayırmak ve bu hareketleri farklı gelişen bireyin disiplinli bir şekilde yapmasını sağlamak, bu bireylerin vücut duruşlarını düzeltmek ve kaslarını rahatlatmak gibi fiziksel faydalar sağlarken bir yandan da esneme sırasında yapılan hareketler ve vücutlarının aldığı farklı şekiller onlara bedenlerini daha yakından tanıma fırsatı sunacaktır. Bu bilginin ışığında fiziksel olarak yapılan çalışmaların hepsinin ana hedeflerinden birinin bedeni tanımaya yönelik olmasının çok önemli olduğuna kanaat getirebiliriz.

Bahsetmek istediğim başka önemli bir konu ise farklı gelişen bireylerin beslenme alışkanlıkları. Hayatlarında farklı gelişen bireyler ile temas eden her insan bu bireylerin beslenme alışkanlıklarıyla ilgili sorunlar ve farklılıklar gözlemlemiştir. Daha önce bahsettiğim ruhsal alan meselesini burada da gündeme getirip, altını çiziceğim. Çok kilolu olan farklı gelişen bir bireyi ele alalım. Bu bireye kilo verdirmek adına ruhsal alanı dikkate almadan yapılan müdahalelerin bu bireyi kriz durumuna götürdüğünü bilmekteyiz. Vücuda alınan her besinin o birey için sembolik anlamı olabileceğini de hatırlamalıyız. Yapılan değişiklikler bu bilgileri göz önüne alınarak yapıldığında çok daha kolay geçişler olduğu görülmektedir. Bu bireylerin genellikle karbonhidrat, gluten ve şeker ağırlıklı beslendiklerini görmekteyiz. Doğal olarak bunu daha sağlıklı besin alımına çevirmeyi isteriz. Bunu denerken, özellikle belli bir besini daha çok tüketmenin o birey için özel anlamını keşfetmeye çalışabiliriz. Böylece onu mahrum kalmış hissettiren, dolayısıyla ona acı veren bir düzenlemeden kaçınabiliriz.

Yaptığımız bütün çalışmaları veya spor aktivitelerini, özellikle bu bireyler ile çalışırken, oturtmamız gereken bir zemin var. Bu 'ilişkisel' zemindir. Bu ilişkisel zemini nasıl oluşturacağımız ise yapacağımız aktivitelerden alacağımız sonuçları fazlaca etkilemektedir. İlişkisel zeminin ilk olarak farklı gelişen bireyin farklılığını çalışmaya yıkıcı olmayacak bir şekilde taşıyabilmesine olanak vermesi gerekir. Farklı gelişen bireyin psikolojik durumunun çalışmada nasıl ele alındığı, farklı gelişen bireyin çalışmaya gösterdiği uyumu arttırıcı ve ya azaltıcı etkiye sahip olabilir. Böylece çalışmaların faydası ve ya zararı daha net ortaya çıkabilir. Genel olarak 'samimi, kapsayan ve yaratıcılığa açık' bir ilişki zemini oluşturmak için çabalamalıyız.

Burada bahsettiklerimi Aura Psikoterapi, Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi'nin Otistikler Derneği için yürüttüğü Alternatif Gelişim Projesi'ndeki çalışmalarından; farklı gelişen bireyler ile yaptığım bireysel çalışmaları spor ve psikoloji bilgimi harmanlayarak öğrendiğimi belirtmek isterim. Fiziksel aktivite ve gelişim ile ilgili çalışmaların önemli noktalarını özetlemek gerekirse, çalışmacının ve katılımcının ilişki zemininde durduğu, bedeni tanımayı ve sınırları kavramayı öncelik olarak hedefleyen, çalışılan insanın serbestçe hareket edebilmesine olanak tanıyan, fiziksel gelişimine destek olma çabası diye özetleyebilirim. İlerlemenin yavaş olacağı, farklı gelişen bireyin ruhsal dünyasındaki dinamiklerin değişmesinin hiç de kolay olmadığını akılda tutmak gerekir. Bu bireylerin var olmaya dair kaygılarının hiç de azımsanmayacak bir

seviyede bilinçli olduğunu hatırlarsak bu kaygıyı şiddetlendirmeden çalışmamız gerektiğini de daha kolay kabul edebiliriz.

Farklı Gelişim için Birlikte Gelişim

Uzm. Psk. Orkun Yontar

Alternatif Gelişim Projesi (AGP)

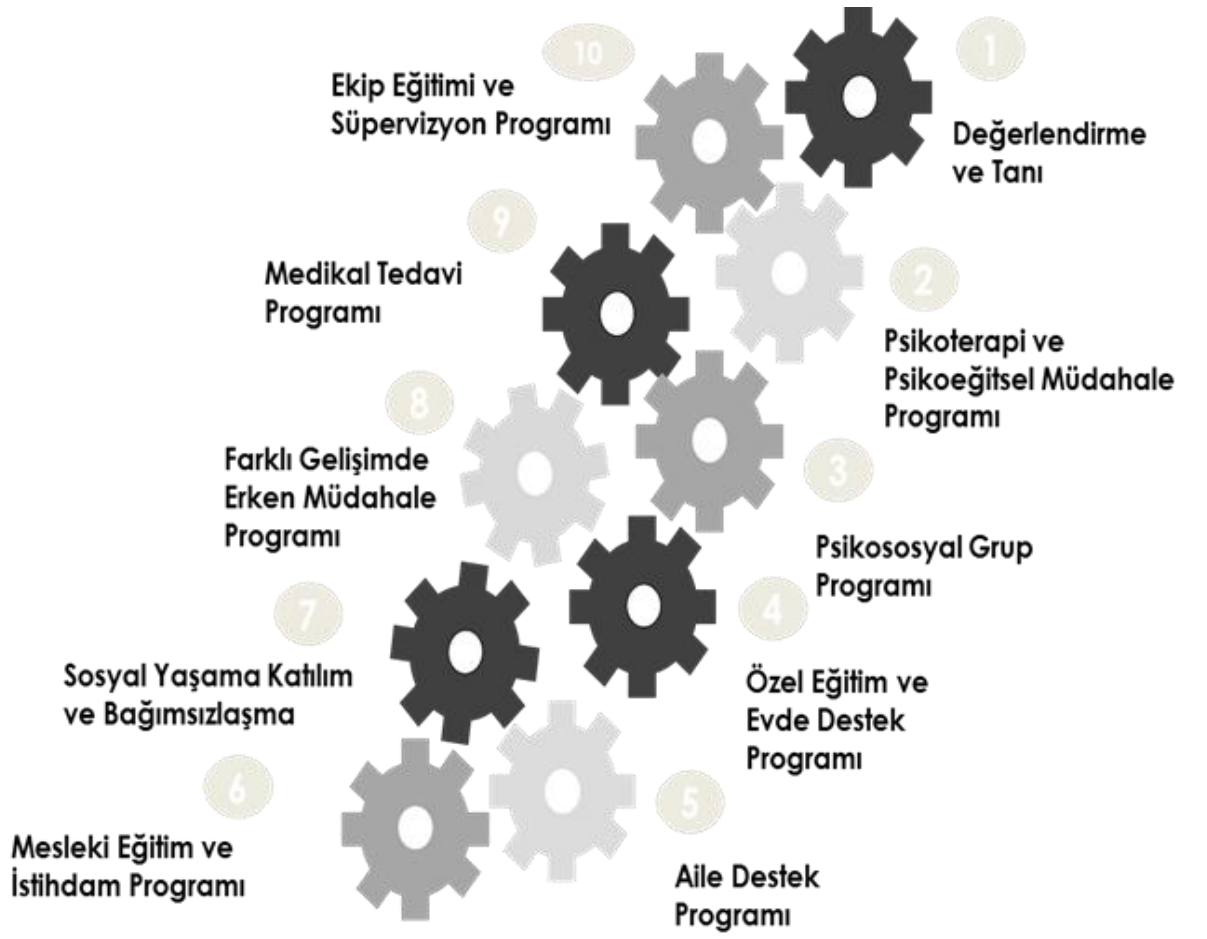
Alternatif Gelişim Projesi temelleri 1994'te Nevin Eracar'ın girişimleriyle kurulan Otistikler Kulübü'yle başlayan, bugünün deyimiyile farklı gelişen bireylerin normal gelişim gösteren bireylerle etkileşim içinde olduğu, sosyal ve duygusal gelişimi uyarıcı bir psikososyal gelişim projesidir. AGP, farklı ve normal gelişen bireylerin karşılıklı etkileşimini gözetken ve farklı gelişenlerin ifade bulamayan ruhsal ihtiyaçlarına yer açan bir psikososyal çalışmalar bütünü olmasıyla dinamik bir gelişimsel model teşkil etmektedir. Ayrıca AGP, farklı ve normal gelişen bireylerin hayatın akmakta olduğu ortak sosyal alanlarda bir araya gelerek çift yönlü bir entegrasyona yönelik sanatsal, sportif ve kültürel çalışmalar gerçekleştirmesiyle toplum temelli bir ruh sağlığı projesi örneği sunmaktadır.

AGP'de çalışmacıların kendi bilgileri, deneyimleri ve kaynakları aracılığıyla farklı gelişenin istek ve ihtiyaçlarına uyumlanarak oluşturduğu otantik bir ilişki tarzı ve aynı zamanda çevresel koşulların oluşturduğu paylaşılan gerçekliğin ve çalışmacı ile farklı gelişenin öznel gerçekliğinin bulunduğu sahici bir ilişki tarzı genel anlamda tüm AGP çalışmalarını karakterize etmektedir. AGP'ye ilişkin bazı ayırt edici noktaları şöyle özetleyebiliriz:

- Gelişimsel ve psikiyatrik bozuklukları olan çocuk, ergen ve yetişkinler için geliştirilmiştir.
- Gelişimsel ve psikoterapötik hedefleri vardır.
- Bir psikososyal destek projesidir.
- Türkiye'ye özgü koşullar gözetilerek geliştirilmiştir.
- Psikososyal grup programı ve mesleki eğitim ve istihdam programı gibi bazı alt programları ülkemizde birer ilktir.

Alternatif Gelişim Projesi'ni Oluşturan Alt Programlar

AGP'de birbiriyle organik ve dinamik bir ilişki içerisinde olan farklı gelişen bir bireyi ve ailesini destekleyen alt programları aşağıdaki şekilde görebilirsiniz.

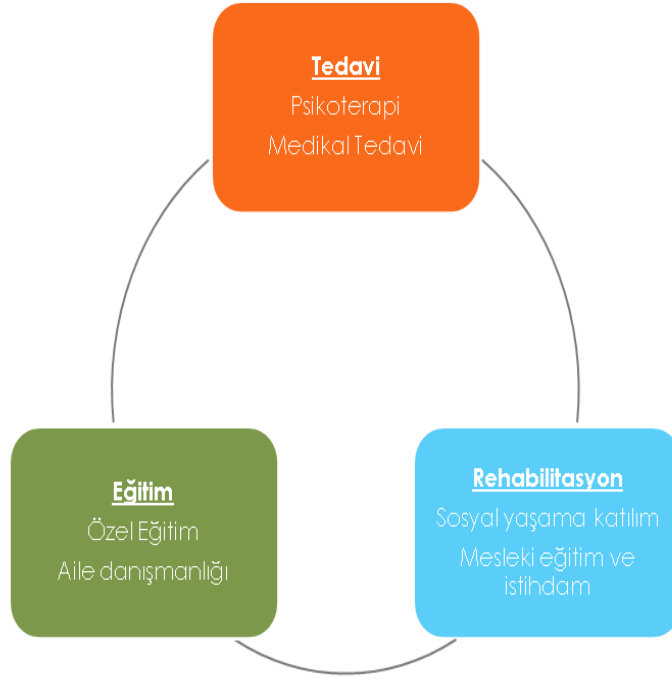

AGP ve Birlikte Gelişim

Birbirini Tamamlayan Hizmetler ile Birlikte Gelişim

Yukarıda 10 çarkla görselleştirilmiş olan AGP'nin alt programları tedavi, rehabilitasyon ve eğitim başlıklarıyla özetlenebilir.

- Tedavi, psikoterapi ve medikal tedavinin birlikteliğini;
- rehabilitasyon, sosyal yaşama katılım, mesleki eğitim ve istihdamı;
- eğitim, özel eğitim ve aile danışmanlığını ifade etmektedir.
- Ayrıca ekip eğitimi ve süpervizyonun sürekliliği tüm hizmetlerin nitelikli olmasını sağlamaktadır.

Farklı Uzmanlık Alanlarının İş Birliği ile Birlikte Gelişim

Katılımcıların değerlendirme sürecinden itibaren bireysel ihtiyaçlara göre özelleşen programlar farklı uzmanlık alanlarından kişilerin birlikte çalışmasıyla yürütülmektedir. Çalışmacı ekip aşağıdaki meslek gruplarından oluşmaktadır.

- psikoterapist,
- psikolog,
- psikolojik danışman,
- özel eğitimci,
- psikiyatrist,
- aile terapisti/danışmanı,
- süpervizör

Farklı Uzmanlık Alanlarının İş Birliği ile Birlikte Gelişim

Tüm uzmanların ortaklaşa değerlendirme ve gözlemlerini paylaşması sunulan farklı gelişen bireyin ve ailesinin ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve sunulan psikososyal hizmetlerde kapsamlı yaklaşım sağlamaktadır. Bu tarz bir yaklaşım ise uzmanların interdisipliner bir bakış açısı kazanmalarına ve katılımcıları farklı boyutlardan gözlemleyip takip etme imkanı bulmalarına olanak vermektedir.

Farklı Tedavi Yaklaşımları ile Birlikte Gelişim

Farklı gelişen bireylerin ihtiyaçları ayrı ayrı değerlendirilerek bireysel çalışmalar, bu bireylerin ortaklık gösteren özellik ve ihtiyaçları ise grup çalışmaları planlanmaktadır. Tedavide bireysel psikoterapi, grup terapisi, sanatla terapi yöntemlerinden yararlanılmaktadır.

Gelişimin Farklı Alanları ile Birlikte Gelişim

Hizmet alan her farklı gelişen bireysel tedavi planları o kişinin psikomotor, bilişsel, dil ve sosyoduygusal alanlarının değerlendirilmesine göre şekillendirilmektedir. Bu değerlendirmeler sonucunda bireyin güçlü alanlarını

işlevsel bir şekilde ortaya koyması ve normal aralığın altında kalan alanlarının desteklenmesi sağlanmaktadır.

Farklı Toplumsal Gruplar ile Birlikte Gelişim

Farklı toplumsal gruplarla gerçekleştirilen buluşmalar, farklı gelişenlerin güven duygusunun desteklendiği şekilde yapılandırılan; sanat ve oyunun davetkârlığı ve iyileştirici gücünden yararlanılan; farklı kişiler ve sosyal gruplarla gereken ilişki çeşitliliğinin sağlandığı paylaşım alanları açarak bireyin sosyal gelişimine değerli katkılar sunmaktadır.

- Üniversite öğrencileri (psikoloji, sosyal hizmet, sosyoloji, özel eğitim) bir grup liderinin yönetiminde ve bir uzmandan süpervizyon alarak farklı gelişen bireylerle ilişkiler kurmayı deneyimlemektedirler. Onlarla nasıl birlikte yaşanacağını, özbakımdan dış mekân sosyal etkinliklerine kadar, onlarla nasıl çalışılacağını öğrenmektedirler. Onlarla dış sosyal çevre arasında bir köprü, başka bir deyişle kolaylaştırıcı bir aracı olmaktadır. Diğer yandan bu üniversiteli gençler onlarla nasıl ilişki kurulabileceğine dair topluma da model oluşturmaktadırlar.
- Sanatçılar, bir ruh sağlığı çalışanının eşliğinde farklı gelişenlerle ortak sanat atölyeleri düzenlemektedirler. Ayrıca bazı çalışmalarda da bir ruh sağlığı uzmanının varlığında sanatçı kimlikleriyle bireysel ve grupla gerçekleştirilen sanatla terapi çalışmalarına katkı sağlamaktadırlar. Resim, tezhip/minyatür, seramik, heykel, müzik, tiyatro ve dans sanatçılarıyla sıklıkla ortak çalışmalar yapılan sanat dallarıdır. Farklı ve normal gelişenler birlikte sanat ortamı ve eylemini paylaşınca eşitlenmektedirler. Bireyler içlerinden gelen ve diğerlerinin kendilerinde uyandırdıkları duygu, düşünce ve çağrışımları sanatsal yollarla ifade etmektedirler. Katılan herkes, özellikle de farklı gelişenler için sanatsal ifade içe atılan, bastırılan veya unutulmuş yaşantılara temas edip rahatlatma, kendini anlatabilmiş - anlaşılmış hissetme ve kendini tanıma vesilesi olmaktadır. Bu atölyelerde hem farklı hem de normal gelişenlerin yaratıcılıkları uyarılmaktadır. Tezhip ve minyatür sanatçısı Sabriye Şeker'in "Bu çalışmalar esas bize terapi oluyor..." sözü ortaya çıkan kolektif etkiye işaret etmektedir.

Farklı Mekanlar ile Birlikte Gelişim

Katılımcıların ihtiyaçları ve gerçekleştirilecek çalışma ve etkinliklerin gerekliliklerine göre mekanlar seçilmektedir. Alternatif Gelişim Projesi'nin farklı gelişenlerini gündüzlü ve yatılı çalışmalarda konuk eden Geçiş Evi, Otistikler Derneği Yaz Entegrasyon Kampları'na mekan olan OyaKamp Evi, çeşitli sanat atölyeleri/evleri, okullar, üniversiteler, spor merkezleri, sokaklar, caddeler, parklar, AVMLer, pazarlar, çeşitli dükkanlar, restoranlar/kafeler, ormanlar, sahiller, plajlar psikosoyl çalışmaların yapıldığı mekanları örneklemektedir.

Otizimde Üretime Katılım: Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı

Panel

Psk. Püren Şenyuva **Farklı Gelişenlerin Mesleki Hakları**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Latife Özgülyüz **MEİP'te Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Yolları**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Psk. Elif Uzer **Üretime Doğrudan Katılım: Kendi İş Sahasını Oluşturan Farklı Gelişen**
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Oturum Başkanı
Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı

Farklı Gelişenlerin Mesleki Hakları

Psk. Püren Şenyuva

Alternatif Gelişim Projesi'nin sloganı 'farklı olanla birlikte yaşam'dır. Ana hedeflerinden biri farklı gelişenlerin bağımsız bireyler olarak hayatta varolabilmelerini sağlamaktır.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı, Alternatif Gelişim Projesi'nin alt programlarından biridir. İlk olarak 2008 yılında, Cihangir'de bulunan bir kafede pilot proje olarak hayata geçmiştir. MEİP kapsamında bugüne kadar 9 farklı gelişen birey çeşitli iş yerlerinde çalışmıştır. Chalet Butik, Beyoğlu Cinemajestic, Mücver Ev Yemekleri, Cafe Firuz, Akbabalı Cafe, Meyra Cafe gibi kurumlar bugüne kadar iş birliği yaptığımız iş yerleri arasındadır.

MEİP'in Amaçları

Farklı gelişen bireylerin;

- * Bağımsızlaşması, özneleşmesi
- * Güven, cesaret, sosyal yaşama katılım için istek kazanması
- * Toplumla entegrasyonu
- * Yeni beceriler edinmesi, var olan becerileri geliştirmesi ve kullanması
- * Üretim sürecinde kendine bir yer edinmesi
- * Yaratım sürecini deneyimlemesi
- * Yeni beceriler edinmesi, var olan becerileri geliştirmesi ve kullanması
- * Üretim sürecinde kendine bir yer edinmesi
- * Yaratım sürecini deneyimlemesi
- * Kendi parasını kazanması/kendi ayaklarının üzerinde durması

Peki sonra... Farklı gelişen bireyin hayatında neler olacak?

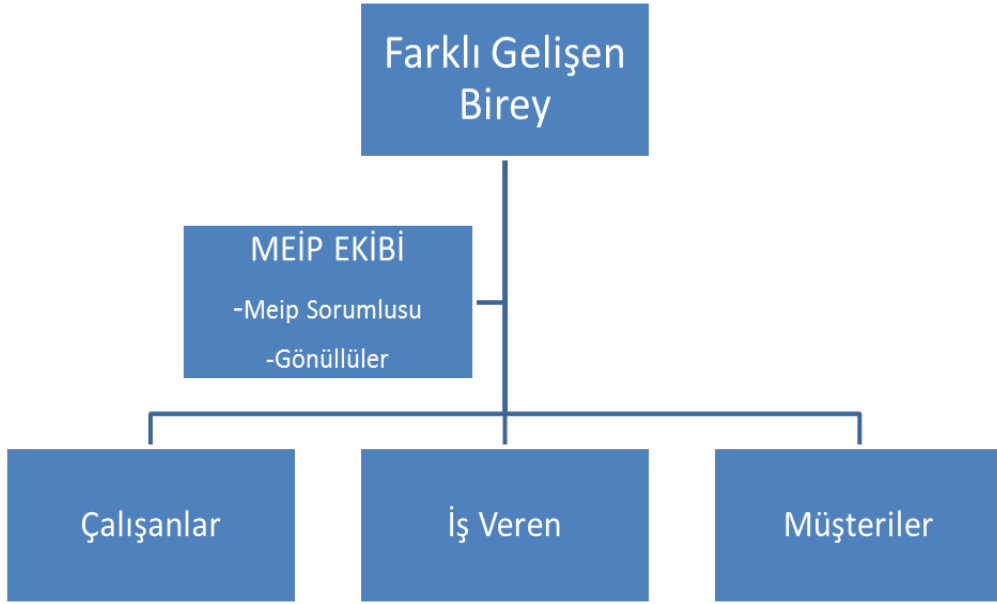
Farklı gelişen bireyler ve aileleri için cevabı zor olan bu soru, Meip'te de kendine yer bulmaktadır.

Sağlam temeller üzerine oturtulmuş bir mesleki program, farklı gelişen bireylere bağımsız yaşam için güvenli bir alan açabilmektedir.

Farklı gelişen bireylerin ilgi ve becerileri doğrultusunda edindikleri bir meslek, farklı gelişen bireyin ilerideki hayatında kendi masraflarını karşılayacak parayı kazanmasına ve hayatını idame ettirecek şartları oluşturmalarını sağlayabilir.

Bu noktada Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı'nın kişilere bağlı olmayan, kişiler ve zaman değiştiği takdirde bile kendi içinde varlığını sürdüren, yaşayan bir program olması Otistikler Derneği için önem teşkil etmektedir.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı Kapsamında Çalışan Çalışmacılar ve İş Süreçleri

Farklı gelişen birey;

- * Çalıştığı sahadaki diğer çalışmacılardan 'farklı' bir çalışan oluyor .
- * Kendi duygularını fark etme, düzenleyebilme, ifade edebilmede zorluklar yaşıyor
- * Kendi duygularının yanında beraber çalıştığı kişilerin duygularını fark edip, anlamak da onun için zor bir şey.
- * Sosyal çevre ile ilişki kurarken destek alması gereken zamanlar oluyor.

Eşlikçi - İş Koçu

Eşlikçi/iş koçunun görevi; farklı gelişen bireylerin; anlaşmalı olunan iş yerlerinde, iş yeri çalışanları ile birlikte bir çalışma ortamını paylaşmaları ve kendileri için uygun olan işleri yapmaları süresince farklı gelişen bireye (farklı gelişen bireyin ihtiyacı olduğu doğrultuda ve mesafede) destek olmak (sözel,

fiziksel, modelleme), iş yerindeki diğer çalışanlara model olmak, bilgi vermek, gerektiğinde farklı gelişen çalışmacı ve normal gelişen çalışmacı arasında köprü olmaktır.

Eşlikçi programı geliştirme, tanıtma ve yaygınlaştırma misyonunu taşır, bu doğrultuda çalışır. İhtiyaç dahilinde kurumlarla iş birliği kurmak adına çalışmalar yapar. Eşlik ettiği farklı gelişenin iş sürecini, ihtiyaçlarını, performansını, diğer çalışanlar ve çevre ile olan ilişkisini takip eder.

Farklı Gelişen Bireylerin Mesleki Süreçlerine Dair Türkiye'nin Kabul Ettiği Haklar

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

Her insanın çalışmaya, mesleğini serbestçe seçmeye, adil ve elverişli çalışma şartlarına ve işsizliğe karşı korunmaya hakkı vardır. Herkesin, hiçbir ayırım yapılmaksızın eşit iş karşılığında eşit ücret hakkı vardır. Çalışan her insanın kendisine ve ailesine insan onuruna yakışır bir yaşam sağlayacak ve gerekirse sosyal güvencelerle de tamamlanacak adil ve yeterli bir ücrete hakkı vardır. Herkesin çıkarlarının korunması amacıyla sendikalar kurmaya ve bunlara katılmaya hakkı vardır.

Avrupa Sosyal Şartı

Madde 15 - Özürlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkı

Akit Taraflar, yaşları ve özürlerinin nedenleri ve niteliği ne olursa olsun, özürlülerin toplumsal yaşamda bağımsız olma, sosyal bütünleşme ve katılma hakkını etkili bir biçimde kullanabilmelerini sağlamak amacıyla:

1- Mümkün olduğunda genel plan çerçevesinde, ya da bu mümkün değilse, kamusal ya da özel uzmanlaşmış organlar aracılığıyla özürlülerin yönlendirilmesini, öğrenimini ve mesleki eğitimini sağlamak için gerekli önlemleri almayı;

2- Normal çalışma ortamında özürlüleri istihdam etmek ve onların istihdamını sürdürmek ve çalışma koşullarını özürlülerin gereksinimlerine uyarlamak, ya da özürlülük nedeniyle bunun mümkün olmadığı durumlarda çalışmayı buna göre düzenlemek ya da özrünün düzeyine göre güvenli bir istihdam türü yaratmak için, işverenleri özendirmeye yönelik bütün önlemlerle onların istihdam edilmelerini teşvik etmek. Bazı durumlarda bu önlemler uzmanlaşmış yerleştirme ve destekleme hizmetlerine başvurmayı gerekli kılabilir.

3- Özellikle, teknik yardımları da içermek üzere, iletişim ve hareket engellerinin üstesinden gelmeyi ve ulaşım, barınma, kültürel etkinlikler ve boş zaman kullanımını sağlamayı hedefleyen önlemler yoluyla özürlülerin toplumla tam olarak bütünleşmelerini ve toplum yaşamına katılmalarını teşvik etmek.

Özörlöler Kanunu

Madde 14 – İŖe alımda; iş seğıiminden, başvuru formları, seğıim süreci, teknik değıerlendirme, önerilen çalışma süreleri ve şartlarına kadar olan safhaların hiçbirinde özörlölerin aleyhine ayrımcı uygulamalarda bulunulamaz. alışan özörlölerin aleyhinde sonuç doğuracak şekilde, özrüyle ilgili olarak diğıer kişilerden farklı muamelede bulunulamaz.

alışan veya iş başvurusunda bulunan özörlölerin karşılaşabileceğı engel ve güçlükleri azaltmaya veya ortadan kaldırmaya yönelik istihdam süreçlerindeki önlemlerin alınması ve işyerinde fiziksel düzenlemelerin bu konuda görev, yetki ve sorumluluğı bulunan kurum ve kuruluşlar ile işyerleri tarafından yapılması zorunludur. Özörlölük durumları sebebiyle işgücü piyasasına kazandırılmaları güç olan özörlölerin istihdamı, öncelikle korumalı işyerleri aracılığıyla sağlanır. Korumalı işyerleriyle ilgili usül ve esaslar çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Maliye Bakanlığı ve Özörlöler İdaresi Başkanlığınca müştereken çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.

BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nde Engelli İstihdamı

Madde 27- alışma Ve İstihdam

1. Taraf Devletler, engellilerin çalışma hakkını diğıerleriyle eşit bir şekilde tanır; ve bu hak, engellilerin açık, kapsayıcı ve erişilebilir nitelikte bir iş piyasası ve çalışma ortamında, serbestçe seçtikleri bir işte hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler, çalışırken sakatlananlar dahil tüm engellilerin çalışma hakkının hayata geçmesini, yasama tedbirleri dahil uygun tüm tedbirleri alarak, güvence altına almalıdır. Buna ek olarak:

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdam sürerken, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak, engellilerin hakları diğıerleriyle eşit bir şekilde korunmalıdır. Bu, fırsat eşitliğini, eşit değerde bir iş için engellilere eşit ücret verilmesini ve tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi dahil olmak üzere güvenli ve sağlıklı çalışma koşullarını içerir;

(c) Engellilerin diğıerleriyle eşit bir şekilde iş ve sendikal haklarını kullanabilmelerini sağlar;

(d) Engellilerin diğıerleriyle eşit bir şekilde genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, meslek içi sürekli eğitime etkili erişimini sağlar,

(e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarını ve kariyer gelişimini desteklemek, ve engellilerin iş aramasına ve işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

(f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;

(g) Engelli kamu sektöründe istihdam eder;

(h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve tedbirlerle, engellilerin özel sektörde çalıştırılmasını destekler;

(i) Engellilerin çalıştıkları işyerlerinde makul uyumlaştırmanın yapılmasını sağlar;

(j) Engellilerin açık iş piyasasında iş tecrübesi kazanmasını sağlar;

(k) Engelliler için mesleki ve profesyonel rehabilitasyon, işe uyum ve çalışmaya dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler, engellilerin köle olarak tutulmamalarını sağlamalı ve engellileri zorla çalıştırılmaya ve mecburi çalışmaya karşı diğerleriyle eşit bir şekilde korumalıdır.

Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi

Madde 21 - Ayrımcılık Yasağı

Cinsiyet, ırk, renk, etnik veya toplumsal köken, genetik özellikler, dil, din, veya inanç, siyasal veya başka konulardaki görüşler, ulusal bir azınlığın üyesi olmak, mal, doğum, özürlülük, yaş, cinsel eğilimler gibi hususlara dayanılarak ayrımcılık yapılmaz.

Madde 26 – Engellilerin toplumla bütünleştirilmesi

Birlik, engelli kişilerin, bağımsızlıklarını, toplumsal ve mesleki yaşamla bütünleştirilmelerini ve toplum yaşamına katılmalarını sağlamaya yönelik önlemlerden yararlanma hakkını tanımakta ve saygı göstermektedir.

Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı'nda Karşılaşılan Zorluklar ve Çözüm Yolları

Psk. Latife Özgülyüz

Bir farklı gelişenin çalışma hayatına dahil olmasında çeşitli amaçlar bulunmaktadır. Toplumla entegrasyon, kişinin bağımsızlaşması ve özneleşmesi, sosyal hayata katılım için istek duyma başlıca olanlardır. Çalışma hayatının başlamasından önce bir zihin hazırlığı gerekmektedir. Daha sonra işe başlangıcın yapılması itibariyle ilişkilerin kurulması, işin tanımlanması, eşlikçiyle ve iş arkadaşlarıyla birlikte çalışma gibi evreler gelir.

Peki, bu evreleri göz önünde bulundurarak farklı gelişenle çalışmak nasıl bir şeydir? Zorlukları yok mudur? Farklı gelişenlerle çalışırken karşılaşılan zorlukların neler olduğunun tanımlanması kadar nasıl aşıldığı da önemlidir.

Bir kurumda çalışılıyorsa öncelikle işverenle anlaşmaya varılması en önemli adımdır. İşverene gerekli açıklamaların yapılması, soru işaretlerinin giderilmesi gerekir. Sonrasında çalışanlara "farklı" bir iş arkadaşının olacağı anlatılmalıdır. Farklı gelişenin ne şekilde çalıştığının aktarılması yapılması gereken prosedürlerin başında gelir. Onun doğasının nasıl olduğunun açıklanması birlikte çalışacağı kişiler için ön yargının kırılmasına yardımcı olmak demektir. Ancak bunun ona bir ayrıcalık sağlamamasına dikkat edilmelidir. Böyle bir durum farklı gelişenin konumunu değiştirebilir. Onu ötekileştirir. Bu tip durumlarda farklı gelişenin çalışma arkadaşlarının bu kişiye dair duyguları yüzeye çıkabilir. Korku, acıma, öfke gibi. Bu duyguların yarattığı motivasyonun yanı sıra bilinçdışı bir rekabet durumu gelişebilir.

Kurumsal bir firmada ya da bireysel alanda olsun farklı gelişenin ve onunla çalışan kişinin (eşlikçinin) karşılaşabileceği türlü problemler olabilir. Burada yapılması gereken temel şey, bu kişinin bir çalışan olduğunu belirtmektir. Yeni başlayan bir kişiye nasıl iş aktarılıyorsa ona da bu zamanın ayrılması gerekir. İşte bu noktada eşlikçinin devreye girip ilişkinin nasıl oluşturulacağına dair model olması gerekmektedir.

Bir varoluşsal hak olarak farklı gelişenler çalışabilirler. Otistikler Derneği olarak bu bilinci taşıyoruz ve buna göre aksiyon almaktayız. Dinamik, her zaman gelişebilen, buna açık olan bir yapı var. Bu sebeple ihtiyaca dayalı çözüm üretiyoruz. Otizmi, farklı gelişenleri anlatacak alan sağlıyoruz. Bizim için önemli olan şey, farklı gelişenin hayata katılımıdır. Bunun en güvenli ve en sağlıklı şekilde gelişmesi için çalışmaktayız.

Üretime Doğrudan Katılım: Kendi İş Sahasını Oluşturan Farklı Gelişen

Psk. Elif Naz Uzer

Sizlere bu panelde farklı gelişen bireyler için neden kendi iş sahasının oluşturulmaya başlandığı, bunun nasıl yapıldığı ve bireylerin üretime hangi pazarlarda katıldıkları sunulacaktır. Otistikler Derneği bünyesinde yürütülen Mesleki Eğitim ve İstihdam Programı'nın (MEİP) en yeni olan kısımlarından birisi, farklı gelişen bireylerle kendi çalışma sahalarının oluşturulduğu istihdam alanıdır.

İş edinme ve sürekli öğrenmenin verdiği haz, yaşama tutunmanın da önemli yollarından biridir. Özellikle genç ve yetişkin yaşlardaki bireylerin topluma katılımının en somut göstergesi üretim sürecinde yer alabilmektir. MEİP içinde üretime katılımdaki yol takibini ikiye bölerek yapabiliriz. Birincisi farklı gelişen bireyin bir kurumda çalışması diğeri ise kendi çalışma sahasının oluşturulmasıdır. Her ikisinde de MEİP ana amacı olan farklı gelişen bireylerin iş edinmeleri ve üretim sürecine katılmaları sağlanır. Katılımcılar iş yerlerine uygun olan görevleri alırlar ya da doğrudan kendileri için uygun olan iş alanları oluşturulur ve o alanda çalışırlar.

Peki, "Bir farklı gelişen için neden kendi iş sahası oluşturulsun?" sorusunu kendimize ve programa sorduğumuzda nasıl cevaplarla karşılaşırız? Öncelikle her zaman farklı gelişenin bir iş yerinde çalışması mümkün olmayabilir. Üretime katılım için farklı gelişenlere yeterli altyapı (Engelli haklarının uygulanışı, çalışma sahası yetersizliği, eşlikçi/iş koçu kavramının tanım açıkları gibi) sağlanamamakta ve gerektiğinde uygulanamamaktadır. Ancak kendi çalışma sahasının oluşturulduğu formda zaman – mekân – uygulama da kişiye (farklı gelişene ve eşlikçisine/iş koçuna) bağlı olabilir. Farklı gelişen bireyin kişisel özelliklerine göre yeni beceriler ve yeni ilgi alanları keşfedilebilir. Bu doğrultuda daha çeşitli üretim şekilleri ve ürünleri ortaya konabilir. Birey üretime biraz daha kendi özelliklerine uyarlanmış bir sahadan (Projenin yürütüldüğü "Geçişevi") katılma fırsatı bulurken; toplumla doğrudan etkileşimi tüm üretim aşamasında ve pazar arayışı esnasında yapar.

Adım adım kendi işini oluşturmak

- 1) Tanım ve Tespit: Nasıl iş yapılacağına tespiti birey odaklı olmalıdır. Çalışacak olan farklı gelişenin ilgi alanları, sevdiği şeyler, becerileri, bireyin işle uyumu, işe olan heyecan ve motivasyonu dikkatle incelenmelidir. Bu tespit sürecinde çeşitli işler bireyle denenebilir. Örneğin: Örgü örmek gibi şeyler katılımcının dikkatini çekse de karmaşık bir iş tanımı olduğu için onun becerilerine uygun olmayabilir. Ya da mutfak işlerinde oldukça becerikli olan bir katılımcı, çok sevdiği bir malzemeye karşı koyamayıp onu yerse kendi sermayesini yemiş olur.

- 2) Deneme - Yanılma Süreci: Farklı gelişen bireyin eşlikçi/iş koçu ile çeşitli işleri birlikte denemesidir. Deneme kadar yanılma süreci de bir farklı gelişeni iş alanında daha iyi anlamaya, tanımlamaya ve ona uygun olanı birlikte geliştirebilme fırsatlarını ortaya çıkartmaktadır.
- 3) Pazar arayışı: Üretilen ürünlerin nerede ve ne şekilde satışa sunulacağına dair piyasa araştırmasının yapılması pazar arayışını oluşturmaktadır. Hangi ürünün nerede alıcısı olabilir, aynı ürün farklı pazarlara sunulabilir mi şeklindeki sorulara cevaplar aranır.

Tüm bu aşamalar sayesinde programın mevcut düzeninde bir katılımcımız her pazar Ömer Hayyam pazarında tezgahını kurup, portakal suyu sıkıp satmaktadır. İki katılımcımız bir oyun olarak keşfedilen çengelli iğneye boncuk dizme işlemini,

iğneyi süslü bir broşa dönüştürüp satarak kendi iş sahalarını oluşturmuşlardır. Bir diğer katılımcımız geçişevi mutfağında muffin (kap kek) yapıp, bunları dernek merkezinde satışa sunmaktadır. Pazar arayışı adımının ilk durağı Otistikler Derneği Merkezi'dir.

Merkezde gönüllü ve tüm çalışanlarıyla yoğun bir insan

sirkülasyonu olması

nedeniyle, ürün hakkında ilk fikirler, eleştiriler değerlendirilir ve ürün tüm geri bildirimlerle dernek dışı pazara hazır hale getirilir.

Kendi iş sahasının oluşturulduğu farklı gelişenlerin ortaya çıkardıkları ürünler ve pazarları;

- Yapılan resimlerden üretilen kitap ayraçları (Yayınevi, Kafeler, Otistikler Derneği Merkezi)
- Çengelli iğne broşlar (Chalet Butik – Otistikler Dernek Merkezi)
- Taze sıkılan portakal suyu (Ömer Hayyam Pazarı)

- Muffin ve hamur işi ürünler (Otistikler Derneği Merkezi)

Amaç:

Tüm bu çalışmaların amacı bireyin “farklı gelişen” kimliğinden bağımsız olarak kişisel becerileriyle üretim sürecine katılımını sağlamaktır. Üretilen ürünler farklı gelişen birey tarafından üretildiği için değil, talep gördüğü için

pazarda yerini almaktadır. Birey işlevsel olduğunu kendi seçtiği, istediği işi yaparak deneyimleme fırsatı bulurken, kendilik algısında da değişiklikler gözlemlenebiliyor. Mesleki Eğitim ve İstihdam Projesi (MEİP), farklı gelişen bireylerin toplumla entegrasyonunda en önemli halka olan üretime katılım sürecini kolaylaştırmak amacıyla karşılaşılan tüm etmenlerin (farklı gelişen, aileler, iş yerleri, yapılan iş) yanı sıra, “farklı” olma kimliğinin ötesinde üreterek yaşamda kalmanın önemini vurgulamaya devam ediyor.

ATÖLYE ÇALIŞMALARI

Atölye Çalışması I | **Beden Farkındalığı: Ruhsal ve Bedensel Gelişimin Bütüncül Olarak Ele Alınması**

Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Uzm. Psk. Alican Kocabalkan
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Atölye Çalışması II | **Farklı Gelişenlerle Seramik Çalışması: Terapide Sanat ve Doğal Malzemenin Buluşması**

Uzm. Psk. Orkun Yontar
Aura Psikoterapi Sanatla Tedavi ve Eğitim Merkezi

Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Eğitmeni Nail Yurdusev

Atölye Çalışması I

Beden Farkındalığı: Ruhsal ve Bedensel Gelişimin Bütüncül Olarak Ele Alınması

Uzm. Psk. Zeynep Maçkalı - Uzm. Psk. Alican Kocabalkan

Otizmde beden duyuların merkezinde olduğundan, duygu dışavurumunun stereotipik hareketlerle sağlandığı bir tablo söz konusudur. Tekrarlayan hareketler bireyin çevreden gelen duyularla daha iyi baş edebilmesi için kinestetik geribildirimler sağlamaktadır. Bu yüzden farklı gelişen bireyle beden ve hareket yoluyla ilişki kurmak ona daha tanıdık gelmektedir. Bu yolla oluşan 'kinestetik ortaklık'ta (Samaritter ve Payne, 2013) ruh sağlığı profesyoneli farklı gelişen bireyin hareketleriyle uyumlanarak, hareketlerin kendi bedenindeki kinestetik yansımalarını deneyimleyebilir. Böylece kendine dışarıdan bakma fırsatı bulan farklı gelişen birey gerek bedensel gerekse duygusal olarak anlaşıldığını hissedebilir (McGary ve Russo, 2011). Bu yüzden ilişkinin temel oluşturduğu bir zeminde, hareket ve sporu kullanmak farklı gelişen bireyin hem fiziksel hem de ruhsal dünyasında gelişime yol açabilmektedir. Bu atölye çalışmasında katılımcılar beden ve hareket yoluyla ilişki kurmaya yönelik uygulama örneklerini deneyimleyeceklerdir. Ayrıca beden farkındalığının gelişmesinde ruhsal ve bedensel gelişimin nasıl ele alındığına ilişkin kuramsal bilgi edineceklerdir.

Atölye Çalışması II

Farklı Gelişenlerle Seramik Çalışması: Terapide Sanat ve Doğal Malzemenin Buluşması

Uzm. Psk. Orkun Yontar - Seramik, Heykel ve Plastik Sanatlar Eğitmeni Nail Yurdusev

21^{YIL}
1994 - 2015

Türkiye’de otizmin duyulması ve tanınmasında öncülük misyonu

Türkiye’de ailelerden bağımsız yaşam için ilk kamplar

*Farklı gelişen bireyler ve yakınlarının ülkemize özgü sorunlarına
çözümler sunan projeler*

Bilimsel etkinlikler

Deneyimli uzman kadro

Kaliteli ve sürekli gönüllü eğitimleri

Üniversite ve sanatçılarla işbirliği